

มหาวิทยาลัยบูรพา
02113

รับที่.....
วันที่ 18 มี.ค. 2569

เวลา 10:47 น.
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
ถนนแจ้งวัฒนะ กทม. 10120

ที่ ศร ๐๐๑๒/ว๒๑

๕ มีนาคม ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญชวนร่วมเขียนบทความลงสารรัฐธรรมนูญ ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือนมกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๙
เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

สิ่งที่ส่งมาด้วย หนังสือสารรัฐธรรมนูญ ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือนมกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๘

ด้วยสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้จัดทำ “สารรัฐธรรมนูญ” ขึ้น เพื่อเผยแพร่และพัฒนาองค์ความรู้
ด้านรัฐธรรมนูญ กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายมหาชน ตลอดจนสิทธิและเสรีภาพ รวมถึงวิเคราะห์คำวินิจฉัย
ของศาลรัฐธรรมนูญไทยและต่างประเทศ โดยมีกำหนดเผยแพร่ ๒ ฉบับต่อปี ฉบับที่ ๑ ระหว่างเดือนมกราคม -
เดือนมิถุนายน และฉบับที่ ๒ ระหว่างเดือนกรกฎาคม - เดือนธันวาคม

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พิจารณาแล้วเห็นว่า เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้
ด้านวิชาการร่วมกันภายใต้บันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการ (MoU) อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการ
บูรณาการองค์ความรู้และการต่อยอดทางวิชาการ จึงขอเชิญชวนท่านและบุคลากรในสังกัดร่วมเขียนบทความ
เกี่ยวกับ “การเมืองหรือกฎหมายรัฐธรรมนูญ” เพื่อเผยแพร่ลง “สารรัฐธรรมนูญ ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือน
มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๙” ความยาวไม่เกิน ๓๐ หน้า ด้วยฟอนต์ TH Sarabun New ตัวอักษรขนาด 16 pt
ทั้งนี้ สามารถจัดส่งผลงานได้ทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ budsara@constitutionalcourt.or.th โดยมีหมายเหตุ
ให้นางสาวบุษรา คำสุข นักวิชาการศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ โทรศัพท์ ๐๖ ๔๙๔๓ ๒๔๕๓ เป็นผู้ประสานงาน

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นางฉัตรแก้ว เลิศไพฑูรย์)

รองเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ปฏิบัติราชการแทน
เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

เรียน รองอธิการบดีฝ่ายแผนยุทธศาสตร์และนโยบาย

ด้วย สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ขอเชิญชวนร่วมเขียน
บทความลงสารรัฐธรรมนูญ ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือน
มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๙

จึงเรียนมาเพื่อ

๑. เพื่อโปรดทราบ
๒. เห็นควรให้ กองบริหารการวิจัยและนวัตกรรม ทราบ
๓. และเห็นควรเผยแพร่ให้ทราบทั่วกันและสามารถดาวน์โหลด

โหลดหนังสือได้ที่ <https://docshare.buu.ac.th>

๑๘ มี.ค. ๒๕๖๙/๐๐.๐๕๓

๑๘ มี.ค. ๒๕๖๙

กลุ่มงานสัมมนาและเผยแพร่กฎหมาย

สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา

โทร. ๐ ๒๑๔๓ ๓๗๗๗ ต่อ ๑๗๖๕๐

โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๙๕๑๕

ทราบ/ดำเนินการตามเสนอ

๑๘ มี.ค. ๒๕๖๙

Constitutional Court Newsletter

สารรัฐธรรมนูญ

www.constitutionalcourt.or.th

ISSN 3088-2966

ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือนมกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๘

ยึดหลักนิติธรรม คำจูนประชาธิปไตย ห่วงใยสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

๖

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ทรงเปิดพิพิธภัณฑ์ศาลรัฐธรรมนูญ

๑๑

รัฐธรรมนูญกับสิทธิชุมชน : การทำไร่หมุนเวียน

๓๔

AI ขึ้นศาลแล้ว ... ไม่ใช่ในฐานะคู่กรณี แต่ในฐานะผู้ช่วยอัจฉริยะ !

เอกสารนี้สงวนลิขสิทธิ์ด้วยเงินอิเล็กทรอนิกส์ ตรวจสอบได้ที่ (<https://e-sign.buu.ac.th/verify>)

สารจากประธานศาลรัฐธรรมนูญ

เนื่องในวาระโอกาสการก่อตั้งศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ครบ ๒๗ ปี

เมื่อครั้งมีประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งประธานศาลรัฐธรรมนูญและคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ วันที่ ๓๓ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๔๓ อันเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการก่อตั้ง “ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย” อย่างเป็นทางการ นับจากนั้นเป็นต้นมา ศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้รับพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้จากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขณะดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ทรงประกอบพิธีเปิดอาคารบ้านเจ้าพระยาธรรมาธิเบศร์เป็นอาคารที่ทำการถาวรของศาลรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๓

แม้ในเวลาต่อมา อาคารบ้านเจ้าพระยาธรรมาธิเบศร์จะมีได้ใช้เป็นที่ทำการหลักแล้ว แต่ด้วยความตระหนักถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม ควรค่าแก่การดำรงรักษาไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจึงได้บูรณะปรับปรุงอาคารดังกล่าวเพื่ออนุรักษ์ไว้ให้เป็น “พิพิธภัณฑ์ศาลรัฐธรรมนูญ” และ “วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ” อันเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของร่องรอยความรู้ด้านกฎหมายรัฐธรรมนูญและศาลรัฐธรรมนูญไทย อันเป็นเสาหลักของการธำรงรักษาหลักแห่งสิทธิและเสรีภาพภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

การบูรณะอาคารบ้านเจ้าพระยาธรรมาธิเบศร์เป็นพิพิธภัณฑ์ศาลรัฐธรรมนูญให้อยู่ในสภาพที่มั่นคงแข็งแรงและภายในอาคารโบราณมีการประยุกต์โดยนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาปรับใช้พัฒนาเชิงอนุรักษ์ เป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ความเป็นมาเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญไทยซึ่งเป็นสถาบันทางกฎหมาย (Legal institute) อันเป็นรากฐานสำคัญของการดำรงอยู่ของสายสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง (Political institute) บนหลักนิติธรรม ตลอดจนเป็นแหล่งเรียนรู้พัฒนาการของบทบาทและภารกิจของศาลรัฐธรรมนูญที่มุ่งหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุด ภายใต้สถานการณ์บ้านเมืองในช่วงเวลาต่าง ๆ นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันผ่านคำวินิจฉัยและคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญ

สำหรับการกิจสนับสนุนศาลรัฐธรรมนูญของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ยังปรากฏความก้าวหน้าทันสมัยด้วยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบดิจิทัลมาใช้ในการกิจของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ได้แก่ กระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญตั้งแต่ขั้นตอนการรับคำร้องและขึ้นกระบวนการพิจารณาได้ส่วน รวมไปถึงการดำเนินการกิจในด้านวิชาการร่วมกับองค์กรระหว่างประเทศด้านกฎหมายรัฐธรรมนูญ ดังเช่นการมีส่วนร่วมในสมาคมศาลรัฐธรรมนูญและสถาบันเทียบเท่าแห่งเอเชีย (Association of Asian Constitutional Courts and Equivalent Institutions - AACCC) ซึ่งเป็นอีกภารกิจหนึ่งของศาลรัฐธรรมนูญ ที่ทำให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ด้านกฎหมายรัฐธรรมนูญของไทยผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกรณีศึกษาและผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญในระดับนานาชาติ อันเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาระบอบรัฐธรรมนูญและการปกครองของไทยให้ทันสมัยและเป็นสากล

ในวาระโอกาสครบรอบ ๒๗ ปี การก่อตั้งศาลรัฐธรรมนูญในพุทธศักราช ๒๕๖๘ นี้ ศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญยังคงดำเนินบทบาทดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นหลักประกันในการคุ้มครองรัฐธรรมนูญและคุ้มครองสิทธิที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อันเป็นปณิธานของการก่อตั้งและดำรงอยู่ของศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยสืบไป

ชูศักดิ์ น.ช.

(ศาสตราจารย์ ดร. ชูศักดิ์ น.ช.)
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

บทบาทภารกิจ

ในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ นี้ จัดหมายข่าวสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้ก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ ด้วยการปรับรูปแบบเนื้อหาและการนำเสนอ เพื่อให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับบริบททางสังคมและบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญโดยมุ่งนำเสนอสาระความรู้และเรื่องราวที่น่าสนใจในมิติทางกฎหมายรัฐธรรมนูญ และสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้เข้าถึงง่ายและใกล้ชิดยิ่งขึ้น ภายใต้ชื่อ **“สารรัฐธรรมนูญ”**

การเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ มิได้จำกัดเพียงแค่อีบุ๊ก แต่ยังครอบคลุมถึงการปรับเนื้อหาเชิงวิชาการที่หลากหลายยิ่งขึ้น โดยได้รับความอนุเคราะห์จากบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ที่ร่วมแบ่งปันความรู้ ความคิด และบทความที่มีคุณค่า อันสะท้อนถึงบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในมิติต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ

เริ่มต้นด้วยคอลัมน์ **สรุปพิเศษ** ที่จะนำท่านผู้อ่านร่วมชมพระราชกรณียกิจสำคัญ เมื่อสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์ เพื่อทรงเปิดพิพิธภัณฑ์ศาลรัฐธรรมนูญ อันเป็นหมุดหมายสำคัญของสถาบันตุลาการรัฐธรรมนูญไทย นอกจากนี้ ยังมีเรื่องราวที่น่าสนใจจากเวทีนานาชาติ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้แสดงบทบาทในฐานะประธานสมาคมศาลรัฐธรรมนูญและสถาบันเทียบเท่าแห่งเอเชีย (AACC) ผ่านการประชุมคณะกรรมการสมาชิกสมาคม (BoMM) ที่สะท้อนถึงความร่วมมือในระดับภูมิภาคอย่างมีนัยสำคัญ

ด้วยคอลัมน์ **คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่น่าสนใจ** คือ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๖/๒๕๖๘ เรื่อง พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น

หรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๒๕) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่งหรือไม่ ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนากฎหมายเลือกตั้งและหลักการพื้นฐานของรัฐธรรมนูญไทย ตลอดจนคอลัมน์ **สาระวิชาการ** ที่ถ่ายทอดมิติด้านสิทธิและกฎหมาย ทั้งในบริบทของสังคมไทยและต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นบทความ “สิทธิในอากาศสะอาดของคนไทย : ทำแล้ว? ทำอยู่? ทำต่อ?” ที่ตั้งคำถามสำคัญของการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในเชิงสิทธิพื้นฐาน “รัฐธรรมนูญกับสิทธิชุมชน : การทำไร่หมุนเวียน” ที่สะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างกฎหมายกับวิถีชุมชนดั้งเดิม รวมถึงประเด็นจากต่างประเทศเกี่ยวกับการปฏิรูปทางรัฐธรรมนูญของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอุซเบกิสถาน ซึ่งมุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม ในคอลัมน์ **สิทธิปริทัศน์** เราจะพาท่านผู้อ่านไปร่วมสำรวจ “การคุ้มครองสิทธิ

ในอากาศสะอาด - บทเรียนจากต่างประเทศ” เพื่อสะท้อนมุมมองและประสบการณ์ที่สังคมไทยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ สุดท้าย คอลัมน์ **สารปกิณกะ** GURU HR องค์กรกลางบริหารงานบุคคลในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ขณะที่ I Know-IT ที่พร้อมสร้างความตื่นตัวในประเด็น “AI ขึ้นศาลแล้ว ซึ่งไม่ใช่ในฐานะคู่ความ แต่ในฐานะผู้ช่วยอัจฉริยะ !”

เราหวังว่า “**สารรัฐธรรมนูญ**” ฉบับรูปแบบใหม่นี้ จะเป็นเพื่อนคู่ความรู้ของท่านผู้อ่าน ที่ไม่เพียงสะท้อนภาพการทำงานของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ แต่ยังนำเสนอประเด็นร่วมสมัยที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของประชาชนทุกคน แล้วพบกันใหม่ในฉบับหน้า

บรรณาธิการ

“บทความหรือข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏในสารรัฐธรรมนูญ เป็นวรรณกรรมของผู้เขียนโดยเฉพาะ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญและบรรณาธิการ ไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วย”

ส า ร ขั ญ

๒ สารจากประธานศาลรัฐธรรมนูญ

สัปดาห์พิเศษ

- ๑ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเปิดพิพิธภัณฑ์ศาลรัฐธรรมนูญ
- ๓ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในฐานะประธาน AACC จัดการประชุมคณะกรรมการสมาชิก (BoMM) สมาคมศาลรัฐธรรมนูญและสถาบันเทียบเท่าแห่งเอเชีย (AACC) และการบรรยายสาธารณะ (Public Lecture)

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่น่าสนใจ

- ๑๒ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒/๒๕๖๘ เรื่อง พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๒๕) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง หรือไม่

สารวิชาการ

สาระข่ารู้

- ๑๔ สิทธิในอากาศสะอาดของคนไทย ; ทำแล้ว? ทำอยู่? ทำต่อ?
- ๑๖ รัฐธรรมนูญกับสิทธิชุมชน : การทำไร่หมื่นเวียน

Up-to-Date: Up to Courts

- ๒๖ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอุซเบกิสถาน กับการปฏิรูปทางรัฐธรรมนูญเพื่อการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน

สิทธิปรีทซ์ (Constitutional Rights Review)

- ๒๔ การคุ้มครองสิทธิในอากาศสะอาด (the Right to Clean Air) - บทเรียนจากต่างประเทศ

สารปกิณกะ

GURU HR

- ๓๒ องค์กรกลางบริหารงานบุคคล ในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ “อ.ศร.” คือ ?

I Know-IT

- ๓๔ AI ขึ้นศาลแล้ว ... ไม่ใช่ในฐานะคู่กรณี แต่ในฐานะผู้ช่วยอัจฉริยะ !

บรรณาธิการ

เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

กองบรรณาธิการ

กลุ่มงานสัมมนาและเผยแพร่กฎหมาย สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา

คณะผู้จัดทำ

กลุ่มงานสัมมนาและเผยแพร่กฎหมาย สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเปิดพิพิธภัณฑ์ศาลรัฐธรรมนูญ

กลุ่มงานหอสมุด จดหมายเหตุ และพิพิธภัณฑ์

เมื่อวันจันทร์ที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๘ เวลา ๑๔.๐๐ นาฬิกา สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์ ทรงเปิด พิพิธภัณฑ์ศาลรัฐธรรมนูญ ณ ที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ อาคารบ้านเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร โดยมีนายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ทำคุณประโยชน์ แก่ศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พร้อมด้วยข้าราชการและลูกจ้างสำนักงาน ศาลรัฐธรรมนูญ เฝ้ารับเสด็จ

อาคารบ้านเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ ได้รับการปรับปรุงให้เป็นที่ทำกรของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒

ทั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งทรงดำรงพระอิสริยยศ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ทรงประกอบพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๓ และกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และได้รับพระราชทานรางวัลจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ให้เป็น “อาคารอนุรักษ์ดีเด่น และองค์กรดีเด่นด้านอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม พ.ศ. ๒๕๔๔ - ๒๕๔๕”

พิพิธภัณฑ์ศาลรัฐธรรมนูญ ได้จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านกระบวนการยุติธรรม การเมืองการปกครองของไทยภายใต้รัฐธรรมนูญ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ผ่านปณิธาน วิสัยทัศน์ พันธกิจ บทบาท หน้าที่และอำนาจ และการปฏิบัติการกิจของศาลรัฐธรรมนูญ ภายใต้แนวคิดให้ทุกคนร่วมเป็น “ผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญ” โดยเป็นการนำเสนอนิทรรศการด้วยระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยในอาคารอนุรักษ์ที่สำคัญทางสถาปัตยกรรมประวัติศาสตร์อันทรงคุณค่าของประเทศ

นอกจากนั้นแล้ว การออกแบบพิพิธภัณฑ์ศาลรัฐธรรมนูญโดยให้ความสำคัญกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการ ให้เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่เข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม เป็นสัญลักษณ์ของความเสมอภาคและการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ภายใต้หลักคิดสำคัญนี้ การออกแบบพื้นที่และการให้บริการภายในพิพิธภัณฑ์จึงได้คำนึงถึงความสะดวกและความปลอดภัยของผู้เข้าชมทุกกลุ่ม โดยเฉพาะ “ผู้พิการ” โดยการยึดหลักการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) โดยไม่จำเป็นต้องดัดแปลงหรือแยกส่วนบริการ แนวคิดดังกล่าว ถูกถ่ายทอดผ่านโครงสร้างพื้นฐาน การจัดวางพื้นที่ และการออกแบบนิทรรศการอย่างรอบด้าน

โอกาสนี้ ได้เสด็จทอดพระเนตรพิพิธภัณฑ์ศาลรัฐธรรมนูญ และพระราชทานของที่ระลึกแก่ประธานศาลรัฐธรรมนูญ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เลขานุการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และผู้ทำคุณประโยชน์แก่ศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงาน

ศาลรัฐธรรมนูญ และเสด็จทรงปลูกต้นตะเคียนทอง พันธุ์ไม้ที่ทรงพระราชทาน นับเป็นพระมหากษัตริย์คุณ และเป็นสิริมงคลยิ่ง

พิพิธภัณฑ์ศาลรัฐธรรมนูญจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับพัฒนาการทางรัฐธรรมนูญ และภารกิจสำคัญของศาลรัฐธรรมนูญในการธำรงหลักนิติธรรม หลักประชาธิปไตย และสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ภายใต้แนวคิดให้ทุกคนร่วมเป็น “ผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญ” ภายในพิพิธภัณฑ์แบ่งพื้นที่การจัดแสดงออกเป็นห้องต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น

ประวัติรัฐธรรมนูญไทย

จัดแสดงพัฒนาการของรัฐธรรมนูญไทย ตั้งแต่ฉบับแรก พุทธศักราช ๒๔๗๕ จนถึงฉบับปัจจุบัน พร้อมสื่อโสตทัศนและวัตถุจัดแสดงที่แสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองและกฎหมายในแต่ละยุคสมัย

การกำเนิดศาลรัฐธรรมนูญ

นำเสนอประวัติความเป็นมาของการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญ โครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และพัฒนาการขององค์กร พร้อมข้อมูลของตุลาการในอดีตและปัจจุบัน

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่สำคัญ

ได้รวบรวมคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีผลกระทบต่อการเมือง การปกครอง และสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยนำเสนอในรูปแบบอินเทอร์แอ็กทีฟ เพื่อให้ผู้ชมสามารถทำความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง

ศาลจำลองและสื่อการเรียนรู้

โดยจำลองบรรยากาศของห้องพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ พร้อมอธิบายขั้นตอนและกระบวนการต่าง ๆ เสริมด้วยคลังความรู้ดิจิทัลและห้องฉายสื่อมัลติมีเดีย

ตามรอยย่านเก่า เล่าตำนานมีชีวิต

บอกเล่าเรื่องราวบริบทชุมชนที่รายล้อมอาคารบ้านเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ อย่างเช่น “ชุมชนคลองโอ่งอ่าง” และศาสนสถานต่าง ๆ ทั้งพุทธ อิสลาม ซิกข์ และย่านการค้าสำคัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ พาหุรัด สำเพ็ง เขาวราช สะพานเหล็ก

ทั้งนี้บ้านเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ (หมู่ ศรีไชยยันต์) ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ศาลรัฐธรรมนูญ มีประวัติความเป็นมายาวนานมากกว่า ๑๐๐ ปี การปลูกสร้างได้รับอิทธิพลสถาปัตยกรรมแบบเรอเนซองส์ของอิตาลี อันเนื่องมาจากความนิยมในการนำสถาปัตยกรรมตะวันตกมาประยุกต์ใช้กับบ้านเรือน และอาคารสถานที่ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ องค์ประกอบโดยรวมเป็นศิลปะในแนวทางของ Andrea Palladio และ Vigota สถาปนิกที่มีชื่อเสียงของชาวอิตาลีในช่วงครึ่งหลังศตวรรษที่ ๑๖

ต่อมาได้มีการปรับปรุงต่อเติมจากบ้านพักอาศัยมาเป็นที่ทำการของส่วนราชการต่าง ๆ เช่น เป็นบ้านพักรับรองของกระทรวงมหาดไทย เป็นที่

ทำการกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการ) เป็นที่ทำการกรมเกษตรและการประมง และสำนักงานเกษตร กรุงเทพมหานคร กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การก่อสร้างและต่อเติมดังกล่าวได้พยายามยึดรูปแบบของสถาปัตยกรรมเดิมเอาไว้ เพื่อรักษาซึ่งคุณค่าทางสถาปัตยกรรมของบ้านเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ให้มากที่สุด บ้านเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๑

พิพิธภัณฑ์ศาลรัฐธรรมนูญ ถือเป็นแลนด์มาร์กใหม่ในย่านเมืองเก่าและเป็นแหล่งเรียนรู้รัฐธรรมนูญไทยที่สำคัญ ตั้งอยู่ ณ ที่ทำการอาคารบ้านเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ ถนนจักรเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร เปิดให้บริการ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. (หยุดวันเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์) เข้าชมฟรี ติดต่อนัดหมายล่วงหน้าก่อนเข้าชม โทร. ๐ ๒๑๔๑ ๗๗๖๓ และ ๐ ๒๑๔๑ ๗๗๕๒

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ในฐานะประธาน AACC จัดการประชุมคณะกรรมการสมาชิก (BoMM)

สมาคมศาลรัฐธรรมนูญและสถาบันเทียบเท่าแห่งเอเชีย (AACC)

และการบรรยายสาธารณะ (Public Lecture)

กลุ่มงานสัมมนาและเผยแพร่กฎหมาย

เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๘ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในฐานะประธานสมาคมศาลรัฐธรรมนูญและสถาบันเทียบเท่าแห่งเอเชีย (Association of Asian Constitutional Courts and Equivalent Institutions: AACC) ได้จัดการบรรยายสาธารณะ (Public Lecture) ภายใต้หัวข้อ *"The Courts and the Protection of Human Rights"* และการประชุมคณะกรรมการสมาชิกสมาคม (Board of Members Meeting - BoMM) ณ โรงแรมสยาม Kempinski กรุงเทพมหานคร โดยได้รับเกียรติจาก ศาสตราจารย์ ดร. นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ประธานศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้บริหารสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ ศาล องค์กรอิสระ องค์กรตามรัฐธรรมนูญ สถาบันการศึกษา และผู้แทนของศาลรัฐธรรมนูญจากประเทศสมาชิก AACC เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว

สำหรับการบรรยายสาธารณะในหัวข้อ *"The Courts and the Protection of Human Rights"*

ถือว่ามีผลสอดคล้องกับแนวโน้มและกระแสสากล ที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของศาลในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในทุกมิติ ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทในการเป็น "ผู้พิทักษ์สิทธิ" (guardian of rights) บนพื้นฐานของหลักนิติธรรมและการให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นอกจากนี้ การบรรยายสาธารณะดังกล่าวยังสอดคล้องกับทิศทางการประชุมใหญ่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโลก ครั้งที่ ๖ (6th) Congress of the World Conference on Constitutional Justice: WCCJ) ภายใต้หัวข้อ *"The Human Rights of Future Generations"* ซึ่งเน้นการอภิปรายถึงขอบเขตการคุ้มครองสิทธิของคนรุ่นใหม่ด้วย

อนึ่ง การบรรยายสาธารณะดังกล่าวได้รับเกียรติจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้แทนจากศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและต่างประเทศ โดยการบรรยายพิเศษในหัวข้อที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. จิรนิติ หะวานนท์

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ให้เกียรติบรรยายในหัวข้อ **“๓ ทศวรรษของ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและความท้าทายในทศวรรษหน้า”** โดยกล่าวถึงการก่อตั้งศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยมีสถานะเป็นองค์กรตุลาการอิสระแยกจากศาลยุติธรรม มีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิ ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และสร้างบรรทัดฐานทางรัฐธรรมนูญ ซึ่งหลายคำวินิจฉัยได้ส่งผลต่อโครงสร้างและเสถียรภาพทางการเมืองและเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ขณะเดียวกัน ศาลรัฐธรรมนูญอาจต้องเผชิญกับความท้าทายในมิติต่าง ๆ ทั้งในด้านความเชื่อมั่น ความเป็นกลาง การแทรกแซงทางการเมือง และการพัฒนาทางเทคโนโลยี แต่กระนั้นก็ต้องยึดหลักความโปร่งใส และหลักนิติธรรม เพื่อสร้างความไว้วางใจให้แก่ประชาชน

ศาสตราจารย์ ดร. อุดม รัฐอมฤต

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ให้เกียรติบรรยายในหัวข้อ **“การพัฒนาศาลรัฐธรรมนูญเพื่อรองรับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน”** โดยเน้นย้ำให้เห็นถึงบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในฐานะกลไกสำคัญในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามหลักสิทธิมนุษยชนสากล โดยยอมรับว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีทำให้การตีความสิทธิและเสรีภาพที่มีความซับซ้อนยิ่งขึ้น ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องปรับบทบาทให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน พร้อมทั้งเสนอให้มีการจัดตั้งสถาบันกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพื่อสนับสนุนการศึกษา

วิจัยและเสริมศักยภาพในการพิทักษ์สิทธิมนุษยชน และรัฐธรรมนูญอย่างยั่งยืน

Hon. Dr. Suhartoyo, S.H., M.H.

ประธานศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ได้ให้เกียรติบรรยายผ่านระบบออนไลน์ในหัวข้อ **“The Role of the Constitutional Court of the Republic of Indonesia in the Protection of Human Rights in the Field of Education”** โดยกล่าวถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานว่าเป็นสิทธิและพันธกรณีของรัฐตามรัฐธรรมนูญปี ค.ศ. ๑๙๙๕ โดยกำหนดให้รัฐบาลจะต้องจัดสรรงบประมาณไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ของงบประมาณทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น เพื่อจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ทั่วถึง พร้อมทั้งยกตัวอย่างคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญอินโดนีเซีย เลขที่ 3/PUU-XXII/2025 ซึ่งเป็นการวินิจฉัยให้กฎหมายที่กำหนดเรื่องการศึกษภาคบังคับโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ โดยศาลรัฐธรรมนูญได้ตีความให้รัฐจะต้องให้หลักประกันการศึกษาโดยไม่มีค่าใช้จ่ายทั้งในโรงเรียนรัฐและเอกชน พร้อมทั้งกำหนดแนวทางจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของประชาชน

Hon. Ms. Bokhung Kim

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี ให้เกียรติบรรยายในหัวข้อ **“The Role of the Constitutional Courts and Equivalent Institutions in the Protection of Human Rights”** โดยกล่าวถึงบทบาทศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลีในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน นับตั้งแต่มีการก่อตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๘๘ นอกจากนี้ ยังได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของหลัก

ความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการวินิจฉัยคดีตลอดจนบทบาทในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและการลดความขัดแย้งทางการเมือง จนทำให้ศาลรัฐธรรมนูญได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชนอย่างกว้างขวาง

Hon. Prof. Dr. Yusuf Şevki Hakyemez

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐตุรเคีย ให้เกียรติบรรยายในหัวข้อ *“Constitutional Justice and the Role of Turkish Constitutional Court in the Protection of Human Rights”* โดยได้กล่าวถึงการปฏิรูประบบศาลตามรัฐธรรมนูญเมื่อปี ค.ศ. ๒๐๑๐ ซึ่งเปิดช่องทางให้ประชาชนสามารถยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญในกรณีที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ส่งผลให้ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐตุรเคียมีบทบาทในด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างเด่นชัด และได้รับการยกย่องว่าเป็นศาลสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง

Hon. Assoc. Prof. Dr. Askarjon Gafurov

รองประธานศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอุซเบกิสถาน ให้เกียรติบรรยายในหัวข้อ *“Issues Related to the Improvement of the Work of the Constitutional Court in Protecting Human Rights”* โดยได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการปฏิรูประบบรัฐธรรมนูญเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ขณะเดียวกันได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของศาลรัฐธรรมนูญที่ผ่านมา รวมถึงแนวโน้มการคุ้มครองสิทธิอุบัติใหม่ (new emerging rights) ในบริบทโลกปัจจุบัน

นอกเหนือจากการบรรยายสาธารณะดังกล่าวแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยยังเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมคณะกรรมการสมาชิกสมาคม

(Board of Members Meeting - BoMM) ซึ่งมีเฉพาะประเทศสมาชิก AACC เข้าร่วมการประชุม โดยที่ประชุมได้มีมติอย่างเป็นทางการให้รับศาลฎีกากลางแห่งสาธารณรัฐอิรัก (Federal Supreme Court of Iraq) เข้าเป็นสมาชิกของสมาคม AACC พร้อมทั้งเชิญเข้าร่วมการประชุมใหญ่ (Congress) ของสมาคม AACC ครั้งที่ ๗ ซึ่งจะจัดขึ้นโดยมีศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอุซเบกิสถานเป็นเจ้าภาพ ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ จะเห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในฐานะหนึ่งในสมาชิกผู้ก่อตั้งสมาคม AACC และเป็นเจ้าภาพในการจัดการบรรยายสาธารณะ รวมถึงการประชุมคณะกรรมการสมาชิกของสมาคม AACC ดังกล่าว ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของการเป็นประธานสมาคมศาลรัฐธรรมนูญและสถาบันเทียบเท่าแห่งเอเชียที่มุ่งมั่นในการยกระดับมาตรฐานในการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญและบทบาทในการเป็น “ผู้นำ” ที่กำหนดทิศทางของการพัฒนากฎหมายรัฐธรรมนูญ หลักนิติธรรม หลักประชาธิปไตย และการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในภูมิภาคเอเชีย รวมถึงเป็นก้าวที่สำคัญในการวางรากฐานให้แก่กระบวนการยุติธรรมทางรัฐธรรมนูญของภูมิภาคให้เกิดความก้าวหน้าและยั่งยืนต่อไป

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑/๒๕๖๘ เรื่อง พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๒๕) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง หรือไม่

นางวรรณารัตน์ เกษมสันต์ ณ อยุธยา
ผู้อำนวยการกองวิเทศสัมพันธ์และการต่างประเทศ

ประเด็น

การที่พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๒๕) กำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น กรณีเคยถูกสั่งให้พ้นจากตำแหน่งใด ๆ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการพ้นจากตำแหน่งตามคำสั่งทางปกครองโดยอาศัยอำนาจกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มิใช่อำนาจตุลาการ เป็นบทบัญญัติที่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน ขัดต่อหลักนิติธรรม กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๕ และมาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ

เห็นว่าพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ... (๒๕) เคยถูกสั่งให้พ้นจากตำแหน่งใด ๆ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพราะทอดทิ้งหรือละเลย

ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจ หรือปฏิบัติการไม่ชอบด้วยหน้าที่และอำนาจ หรือประพฤติดนพำผืนต่อความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือมีความประพฤติในทางที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่ศักดิ์ตำแหน่ง หรือแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือแก่ราชการ และยังไม่พ้นห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งจนถึงวันเลือกตั้ง ...”

พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ กำหนดลักษณะต้องห้ามอันจะมีผลทำให้สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นต้องพ้นจากตำแหน่ง มีทั้งการพ้นจากตำแหน่งโดยคำพิพากษาและคำสั่งทางปกครอง ซึ่ง (๒๕) เป็นการพ้นจากตำแหน่งโดยคำสั่งทางปกครอง เพราะเหตุตามที่กำหนดไว้ ๒ กรณี ได้แก่ กรณีที่หนึ่ง เพราะเหตุทอดทิ้งหรือละเลยไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจ หรือปฏิบัติการไม่ชอบด้วยหน้าที่และอำนาจเป็นเหตุที่เกิดจากการหลีกเลี่ยงไม่กระทำการในหน้าที่ของตน อันอาจมีผลกระทบต่อความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งที่ต้องใช้อำนาจรัฐหรือกระทำการแทนรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำลายความเชื่อถือและไว้วางใจของสาธารณชนที่มีต่อ

การเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่นอันเป็นความผิดร้ายแรง ส่งผลเสียต่อหน้าที่ราชการ กรณีที่สอง เพราะเหตุประพฤตินฝ่าฝืนต่อความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือมีความประพฤติในทางที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่ศักดิ์ตำแหน่งหรือแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือแก่ราชการ เป็นความผิดเกี่ยวกับความประพฤติและมาตรฐานแห่งความประพฤติของผู้ดำรงตำแหน่งสาธารณะ ซึ่งได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจจากประชาชน ตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เป็นผู้แทนของประชาชนระดับท้องถิ่น มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชนในระดับประเทศ เนื่องจากสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นมีหน้าที่ในการบริหารจัดการประโยชน์สาธารณะในระดับท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน อันเป็นความรับผิดชอบโดยตรงต่อประชาชนในระดับท้องถิ่น สมควรเป็นผู้มีความประพฤติที่เหมาะสมและเป็นที่น่าเชื่อถือศรัทธา ต้องถูกกำกับควบคุมด้วยมาตรฐานทางจริยธรรมหรือมาตรฐานความประพฤติที่สูงกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป แม้การเข้าสู่ตำแหน่งของสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นจะมาจาก การเลือกตั้งก็ตาม แต่การสั่งให้บุคคลดังกล่าวพ้นจากตำแหน่ง องค์กรกำกับดูแลจะเข้ามาควบคุมสอบสวนและวินิจฉัยเหตุแห่งการพ้นจากตำแหน่งภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด กรณีผู้บริหารท้องถิ่นหรือประธานแห่งสภาท้องถิ่นถูกกล่าวหาจะต้องดำเนินการสอบสวนในรูปแบบของคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงซึ่งมีหลักประกันความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหา ให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อเท็จจริง และแสดงพยานหลักฐานพิสูจน์ข้อกล่าวหา เมื่อได้ดำเนินการแล้ว คำสั่งทางปกครองดังกล่าวมีสภาพ

บังคับต่อบุคคลที่ดำรงตำแหน่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยไม่ต้องรอการยืนยันจากองค์กรตุลาการสภาพบังคับตามกฎหมายดำรงอยู่จนกว่าจะมีการเพิกถอน หลังจากนั้น หากมีการโต้แย้งถึงความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวพ้นจากตำแหน่ง องค์กรตุลาการจึงเข้ามาตรวจสอบคำสั่งทางปกครองนั้น ลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๒๕) ที่บัญญัติให้บุคคลที่ถูกสั่งให้พ้นจากตำแหน่งใด ๆ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มิได้จำกัดเฉพาะต้องมีคำพิพากษาของศาลเสียก่อน ไม่ว่าจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่

พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๒๕) เป็นบทบัญญัติที่กำหนดลักษณะต้องห้ามในการกั้นกรองบุคคลก่อนเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่มีความจำเป็นและเหมาะสม เมื่อซึ่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายและผลกระทบต่อการใช้สิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลแล้ว ประโยชน์สาธารณะเพื่อให้ได้มาซึ่งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ประพฤติดี ไม่มีมลทินมัวหมอง เข้ามาทำหน้าที่จัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นย่อมมีมากกว่า เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วนพอเหมาะพอควรแก่กรณี สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัด สิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

สิทธิในอากาศสะอาด ของคนไทย ;

“**ทำแล้ว?
ทำอยู่?
ทำต่อ?**”

นายกูมิ ปฏิสันการ
หัวหน้าฝ่ายสิ่งแวดล้อม
กองสารารณสุขและสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

ในช่วงต้นปีของทุกปี เรามักได้เห็นปรากฏ
ตามหน้าข่าวอยู่เสมอเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาฝุ่น
ของประเทศไทยที่ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างมาก
ในหลายปีที่ผ่านมาและมีแนวโน้มจะรุนแรงยิ่งขึ้น
เรื่อย ๆ ตามกิจกรรมของมนุษย์ที่มีได้มีความใส่ใจ
ต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสภาพอากาศโดยรวม เช่น
การเผาไหม้จากเครื่องยนต์ การเผาป่า การจัดการ
วัสดุทางการเกษตรที่ไม่ถูกต้อง ฯลฯ และยังไม่พบ
เห็นกระบวนการที่เป็นรูปธรรมในการแก้ไขปัญหา
ที่ชัดเจน ทำให้มีการเสนอ พ.ร.บ. อากาศสะอาด
โดยหมายถึง กฎหมายระดับพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง
กับการควบคุมและจัดการคุณภาพอากาศ เพื่อให้
ประชาชนได้รับอากาศสะอาดและมีคุณภาพชีวิต
ที่ดีขึ้น

เราคงอาจเคยได้ยินถึงสิทธิต่าง ๆ ตาม
รัฐธรรมนูญที่ได้กำหนดไว้เป็นหลักประกันใน
กฎหมายสูงสุดของประเทศและในรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ แก้ไข
เพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) พุทธศักราช ๒๕๖๔ เอง
ก็ได้กำหนดสิทธิต่าง ๆ ของประชาชนไว้ ไม่ว่าจะเป็น
เป็นสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล สิทธิและเสรีภาพ
ในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในการมีส่วนร่วม
ทางการเมือง สิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชน
เป็นต้น เพื่อยืนยันถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
ในมิติที่แตกต่างกัน ดังนั้น ในด้านของสภาพอากาศ
จึงมีแนวคิดเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะสิทธิในการ
ดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่ดี (Recognition of an
Autonomous Right to a Healthy Environment)
ปัญหามลพิษทางอากาศ” ซึ่งหลายประเทศเริ่ม
ตระหนักถึงความจำเป็นในการจัดทำกฎหมาย
เพื่อรับรอง “สิทธิในการหายใจอากาศบริสุทธิ์”
(Right to Breathe Clean Air) การพัฒนาแนวคิด
ดังกล่าวได้รับการผลักดันผ่านมติของสมัชชาใหญ่
แห่งสหประชาชาติ (The UN General Assembly)

* ณัฐจิรา ไกรทอง (๒๕๖๔). ข้อเสนอทางกฎหมายเพื่อการรับรองสิทธิในอากาศสะอาดในระบบกฎหมายไทย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ซึ่งกลายเป็นแรงขับเคลื่อนเชิงนโยบายที่สำคัญในการผลักดันให้เกิดการกำหนดมาตรฐานคุณภาพอากาศและการบังคับใช้กฎหมายควบคุมมลพิษอากาศอย่างมีประสิทธิภาพ

ในมิติทางด้านกฎหมายของประเทศไทย ยังคงมีความสับสนและซับซ้อนในตัวของกฎหมายหลายฉบับที่ให้อำนาจในการแก้ไขปัญหาเฉพาะด้าน แต่ปัญหาสภาพอากาศในปัจจุบันเกิดจากหลายปัจจัยซึ่งมีที่มาแตกต่างกัน ส่งผลให้ต้องใช้กฎหมายที่แตกต่างกันในทางปฏิบัติ ยังผลให้การแก้ไขปัญหาทำได้ยากเนื่องจากแต่ละหน่วยงานก็ถือกฎหมายเพื่อบังคับใช้คนละฉบับ มีฐานอำนาจในการดำเนินงานต่างกัน และในหลายครั้งก็ทับซ้อนกันจนไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น กฎหมายของกระทรวงอุตสาหกรรม กฎหมายของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ในแง่ของการไม่มีฐานอำนาจในการดำเนินงาน) ในช่วงการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. ๒๕๖๖ ต่างมีบทบาทสำคัญในการผลักดันประเด็น “อากาศสะอาด” สู่ระดับนโยบายสาธารณะอย่างจริงจัง* โดยปัจจุบันประเทศไทยมีร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารจัดการเพื่ออากาศสะอาด จำนวน ๗ ฉบับ ที่อยู่ระหว่างการพิจารณาโดยคณะกรรมการวิสามัญ สมาชิกวุฒิสภา และคณะกรรมการอื่น ๆ ซึ่งได้มีการประชุมหารือมากกว่า ๒๐๐ ครั้ง** นับเป็นสัญญาณสะท้อนถึง

ความสำคัญของปัญหานี้ต่อทุกภาคส่วนในสังคม อย่างไรก็ตาม ความล่าช้าในการเสนอและตรากฎหมายซึ่งเดิมคาดว่าจะแล้วเสร็จภายในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘ แต่จนถึงปัจจุบันยังไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับการบังคับใช้

อย่างไรก็ดี กฎหมายดังกล่าวที่อยู่ระหว่างการพิจารณาจำเป็นต้องอาศัยกลไกการขับเคลื่อนที่ชัดเจนและครอบคลุม โดยเฉพาะบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการนำกฎหมายไปใช้ในระดับพื้นที่ ควรส่งเสริมบทบาทภาคประชาชนให้เข้าไปร่วมในการขับเคลื่อนกระบวนการให้ความสำคัญต่อความริ้วความห่วงใยของถิ่นอาศัยเป็นสำคัญ ใช้การบูรณาการมาตรการทางเศรษฐศาสตร์ เช่น การตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนโครงการลดมลพิษ การจัดเก็บค่าปรับ หรือการสร้างแรงจูงใจในการลดการปล่อยมลพิษ อันเป็นอีกกลไกหนึ่งที่จะช่วยทำให้แนวคิดทางด้านสิ่งแวดล้อมทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

* องค์การเพื่อ (๒๐๒๓, ๒ พฤษภาคม). ย่านนโยบายพรรคการเมืองเรื่องฝุ่นผ่านปากผู้สมัคร - THECITIZEN.PLUS. THECITIZEN.PLUS. <https://thecitizen.plus/node/79862>

** อรอุษา พรหมยัต. (๒๐๒๓). ๑ ปี “กฎหมายอากาศสะอาด” สืบหน้าถึงไหน? ประชาชนมีส่วนร่วมอะไรบ้าง? | The Active. The Active. <https://theactive.thaibps.or.th/data/clean-air-law>

รัฐธรรมนูญกับสิทธิชุมชน : การทำไร่หมุนเวียน

นางสาวชวบากร สมบัติวงศ์

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

กลุ่มงานคดี ๘ สำนักคดี ๓

๑. ที่มาของแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิชุมชน

“สิทธิชุมชน” มีรากฐานมาจาก “สิทธิตามธรรมชาติ” (Natural Right) ที่มีแนวความคิดว่าสิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เมื่อมนุษย์เป็นผลผลิตจากธรรมชาติ สิทธิและเสรีภาพทั้งหลาย จึงเป็นสิ่งที่ธรรมชาติให้ติดตัวมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่กำเนิด โดยเรียกสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวว่าเป็นสิทธิมนุษยชน (Human Right) ที่มนุษย์ทุกคนไม่อาจสละได้ อีกทั้งรัฐหรือฝ่ายบ้านเมืองก็อาจไม่สามารถปฏิเสธได้เช่นกัน โดยจะต้องรับรองและคุ้มครองไว้ในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรของสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง (Positive Law) ต่อมาก็ได้มีการรับรองสิทธิมนุษยชนไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) และมีการรับรอง

ในลักษณะของสิทธิรวมหมู่ (Collective Right) ด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นที่มาของแนวความคิดการรับรองการรวมตัวกันเป็นชุมชน และการคุ้มครองสิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เมื่อมีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังกล่าวแล้ว เพื่อให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมากยิ่งขึ้นและให้เกิดการบังคับใช้ได้จริง จึงได้ประกาศกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) ควบคู่กับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (International Covenant on Economic Social and Cultural Rights: ICESCR) ซึ่งเป็นกฎหมายที่เป็นสัญลักษณ์เกี่ยวกับประเด็นเรื่องสิทธิ ความเท่าเทียม และการมีส่วนร่วม

ของประชาชน อีกทั้งยังมีส่วนสำคัญต่อการผลักดัน
ประเด็นเรื่อง “สิทธิชุมชน” มาจนถึงปัจจุบัน

๒. การรับรองสิทธิชุมชนภายใต้รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย

“สิทธิชุมชน” เป็นที่รับรู้และถูกกล่าวถึงกัน
อย่างกว้างขวางนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นต้นมา
จากการที่สิทธิดังกล่าวได้รับการบัญญัติรับรอง
ไว้โดยชัดแจ้งเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ จึงทำให้
สิทธิชุมชนซึ่งในอดีตเป็นเพียงอุดมการณ์หรือ
แนวคิดที่ผูกติดแนบแน่นอยู่กับวิถีชีวิตและ
วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมและยึดถือ
ปฏิบัติกันมาอย่างช้านาน กลายเป็นกฎหมาย
ลายลักษณ์อักษรที่นำมาซึ่งการเป็นผู้ทรงสิทธิ
และการเรียกร้องประโยชน์บางประการที่เกี่ยวข้องจาก
รัฐได้ โดยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๖ รับรองสิทธิชุมชน
ท้องถิ่นดั้งเดิมไว้ ๒ ลักษณะ คือ (๑) สิทธิในการ
อนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและชาติ
และ (๒) สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษา
และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ต่อมา
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
ได้บัญญัติรับรองเกี่ยวกับสิทธิชุมชนแยกไว้เป็น
การเฉพาะในหมวดที่ ๓ ส่วนที่ ๑๒ มาตรา ๖๖
ซึ่งนอกจากการบัญญัติรับรองสิทธิชุมชนท้องถิ่น
ดั้งเดิมแล้ว ก็ยังบัญญัติรับรองสิทธิชุมชนและ
สิทธิชุมชนท้องถิ่นเพิ่มเติมด้วย โดยให้มีสิทธิตาม
หลักการของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ แต่ก็มีปัญหา
เกี่ยวกับการนิยามลักษณะและขอบเขตของชุมชน
ต่าง ๆ ดังกล่าว ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๔๓ บัญญัติรับรอง
โดยใช้ถ้อยคำว่า “บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ”
โดยหลักเลี่ยงการรับรองโดยใช้ถ้อยคำว่า สิทธิ
ชุมชนท้องถิ่นและสิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม
เนื่องจากประสบปัญหาความยุ่งยากในการนิยาม
ลักษณะและขอบเขตของชุมชนทั้งสองประเภท
ดังกล่าว คงเหลือไว้เพียงการรับรอง “ชุมชน”
ในฐานะผู้ทรงสิทธิชุมชนเท่านั้น โดยยังคงให้มี
สิทธิตามหลักการของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐
และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐

๓. ไร่หมุนเวียน วิถีชีวิตเพื่อการยังชีพ สู่การ สืบทอด อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

“ไร่หมุนเวียน” หรือที่ชาวกะเหรี่ยงกลุ่ม
ปกากะญอ เรียกว่า “คี” และชาวกะเหรี่ยง
กลุ่มโหลงเรียกว่า “เคอะ” เป็นระบบนิเวศเกษตร
พื้นบ้านบนที่สูงที่มีระบบการผลิตเพื่อยังชีพของ
กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีมาช้านาน โดยเพาะปลูก
พืชและจัดการทรัพยากรแบบหมุนเวียนซึ่งพัฒนา
ให้สอดคล้องกับระบบนิเวศป่าเขตร้อนที่มีวัฏจักร
การฟื้นตัวเองอย่างรวดเร็ว และมีความหลากหลาย
ทางชีวภาพสูง โดยมีหลักการทำไร่ข้าว รวมทั้งปลูก
พืชอาหารชนิดอื่น ๆ เป็นระยะสั้นและทิ้งผืนดิน

ให้ทุกพื้นตัวระยะยาว จนสิ้นคิดค้นความสมบูรณ์ แล้วจึงจะวนกลับมาทำไร่ใหม่อีกรอบ ระหว่างนั้นก็ย้ายไปปลูกพืชที่อื่นโดยใช้ระบบหมุนเวียนพื้นที่เช่นเดียวกัน วงจรการหมุนเวียนพื้นที่ดังกล่าวใช้ระบบการจัดการทรัพยากรร่วม ไม่มีระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินส่วนบุคคล ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนี้ ตกผลึกเป็นองค์ความรู้ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยสื่อสารผ่านวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน อันมีพิธีกรรมความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในกระบวนการผลิตแต่ละขั้นตอน ได้แก่ การเลือกพื้นที่ ขุดพื้นที่ และดูแลระบบการผลิตตลอดฤดูกาล ไร่หมุนเวียนจึงไม่เพียงแต่เป็นระบบการผลิตอาหารที่มีประสิทธิภาพเพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเท่านั้น แต่ยังเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมตกทอดเป็นมรดกทางภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นในการจัดการทรัพยากรส่วนรวมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งรัฐธรรมนูณูรับรองให้ชุมชนมีสิทธิในการอนุรักษ์ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ รวมทั้งมีสิทธิจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ดังนั้น กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงซึ่งอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนจึงมีสิทธิในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริมวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีในการทำไร่หมุนเวียนซึ่งเป็นมรดกทางภูมิปัญญาเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมพื้นบ้านบนที่สูงที่สืบทอดกันมา

อย่างชานาน อย่างไรก็ดี การทำไร่หมุนเวียนนั้นมีความเกี่ยวข้องกับการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ฉะนั้นการดำเนินการจึงต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

๔. ไร่หมุนเวียนกับสิ่งแวดล้อมและอคติทางชาติพันธุ์

“ไร่หมุนเวียน” มักได้รับการสร้างมายาคติว่าเป็น “ไร่เลื่อนลอย” แต่สองคำนี้มีความหมายต่างกันอย่างสิ้นเชิง “ไร่หมุนเวียน” เป็นภูมิปัญญาในการทำการเกษตรที่เกื้อกูลต่อธรรมชาติ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งเป็นการเกษตรภาคบังคับและสอดคล้องกับระบบนิเวศนั้น ส่วน “ไร่เลื่อนลอย” มีความหมายตรงตัว คือการทำไร่แบบเลื่อนลอยไปเรื่อย ๆ ไม่มีความเป็นระบบ ลักษณะดังกล่าวไม่ใช่วิถีชีวิตและแบบแผนการทำเกษตรกรรมของชาวกะเหรี่ยง โดยสังคมส่วนหนึ่งได้สร้างวาทกรรมให้การทำไร่หมุนเวียนเป็นการทำลายป่า และมักเชื่อมโยงกับผลกระทบ

* กฤษฎา บุญชัย, พรพนา กัญเจริญ และคณะ “ศึกษาไร่หมุนเวียนของกะเหรี่ยงเพื่อเสนอเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” รายงานการวิจัย เสนอต่อคณะอนุกรรมการศึกษาไร่หมุนเวียนเพื่อเสนอเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ๒๕๕๗. หน้า ๓-๒ และ ๖.

ทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากภัยธรรมชาติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องไฟป่า ฝุ่น PM ๒.๕ น้ำท่วม หรือ ดินถล่ม ที่ายที่สุดนำไปสู่การสร้างอคติทางสังคม ต่อกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองบนที่สูงว่า เป็นต้นเหตุของภัยธรรมชาติดังกล่าว แม้ที่จริงแล้ว ภัยธรรมชาติทั้งหลายไม่ได้มีที่มาจากทำอะไร หมุนเวียนทั้งหมดเพียงอย่างเดียว และในปัจจุบัน ชุมชนกะเหรี่ยงที่ทำการเกษตรแบบไร่หมุนเวียน ก็ได้ตระหนักถึงปัญหานี้ และพยายามทำความเข้าใจกับภาครัฐในการทำอะไรให้เหมาะสมกับ สถานการณ์ทางสิ่งแวดล้อมปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม เมื่อได้ศึกษากระบวนการทำไร่หมุนเวียนและความสัมพันธ์ต่อระบบนิเวศจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว จะพบว่าไร่หมุนเวียนมีประโยชน์ ในทางระบบนิเวศและต่อมนุษย์เป็นอย่างมาก เช่น เป็นระบบนิเวศการทำเกษตรที่รักษาความอุดม สมบูรณ์ของดินได้เป็นอย่างดี โดยการเว้นระยะ เวลาให้แร่ธาตุในดินมีการฟื้นตัว จากการสลับ สับเปลี่ยนหมุนเวียนการทำไร่ซึ่งในอดีตอยู่ที่ ๑๐ - ๑๕ ปี ต่อมาลดเหลือ ๕ - ๗ ปี ตามสถานการณ์ ความเป็นอยู่ปัจจุบัน นอกจากนี้ ไร่หมุนเวียนยังเป็น กระบวนการสำคัญในการรักษาความหลากหลาย ของพันธุ์พืชและแหล่งอาหารตลอดทั้งปี เป็นระบบ เกษตรที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมและสร้างสมดุล ทางธรรมชาติ

๕. ไร่หมุนเวียน มรดกทางวัฒนธรรมกับข้อจำกัด ทางกฎหมาย

ในอดีตกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง อาศัยและทำกินอยู่ในพื้นที่ป่าเขามาเป็นระยะเวลา นาน ต่อมารัฐได้ประกาศกฎหมายเกี่ยวกับการรักษา และคุ้มครองป่าไม้ซึ่งทับซ้อนกับพื้นที่อยู่อาศัย

และที่ทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง ดังกล่าว ได้แก่ กฎหมายป่าไม้แห่งชาติ กฎหมาย อุทยานแห่งชาติ กฎหมายป่าสงวนแห่งชาติ และ กฎหมายสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า โดยกฎหมาย ดังกล่าวกำหนดข้อห้ามกระทำการต่าง ๆ ต่อ พื้นดิน ต้นไม้ และทรัพยากรอื่น ๆ ที่อยู่ในเขตนั้น ๆ ให้อำนาจแก่รัฐในการดำเนินการออกประกาศ กำหนดเขตป่าประเภทต่าง ๆ กำหนดกระบวนการ ขออนุญาตใช้ประโยชน์หรือกระทำการใด ๆ ใน พื้นที่ป่า และกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้กระทำการ ผิดวินัย ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและสิทธิของ ชาวเขาในการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติที่มีมาแต่เดิม และต่อมารัฐก็ได้ออก นโยบายต่าง ๆ ภายใต้กฎหมายดังกล่าวเพื่อบริหาร จัดการชาวเขา ทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตและ การควบคุมดูแล นโยบายในการจัดการพื้นที่ป่าไม้ รวมทั้งนโยบายในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา สิทธิในที่ดิน สำหรับนโยบายที่เกี่ยวกับการทำไร่ หมุนเวียน คือมติคณะรัฐมนตรี ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ เรื่อง แนวนโยบายในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง โดยส่งเสริมและยอมรับระบบไร่หมุนเวียนซึ่งเป็น วิถีวัฒนธรรมของกะเหรี่ยงที่เอื้อต่อการใช้ทรัพยากร อย่างยั่งยืนและวิถีชีวิตพอเพียง รวมทั้งผลักดันให้ ระบบไร่หมุนเวียนของชาวกะเหรี่ยงเป็นมรดกโลก ทางวัฒนธรรม อีกทั้งไร่หมุนเวียนก็ได้รับการ ชื่นหะเบียงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ แม้ดูเหมือนว่าการทำไร่หมุนเวียน จะได้รับความพยายามในการแก้ปัญหา และ การส่งเสริมจากภาครัฐในทางนโยบาย แต่ในทาง ปฏิบัตินโยบายเหล่านั้นก็ยังไม่ลงตัว มีข้อจำกัด และมีข้อถกเถียงกันในทางกฎหมาย กลายเป็น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชนชาวเขากับ

หน่วยงานรัฐเรื่อยมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการประกาศพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติหรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทับซ้อนพื้นที่ไร่หมุนเวียนของชุมชน การถูกจับกุมเพื่อดำเนินคดีเมื่อเข้าไปทำประโยชน์ในพื้นที่ไร่หมุนเวียนที่มีอายุมาก (แปลงไร่ซากหรือไร่เหล่าที่อยู่ระหว่างช่วงพักฟื้น) การถูกจำกัดวงรอบการทำไร่หมุนเวียนให้สั้นลง ตลอดจนปัญหาสิทธิมนุษยชนหลายด้าน เช่น สิทธิในที่ดินทำกิน สิทธิในการพัฒนา สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง เป็นต้น เมื่อการทำไร่หมุนเวียนจึงเป็นมรดกทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมมีข้อจำกัดทางกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับวิถีการทำเกษตรบนที่สูง จึงทำให้กลุ่มชาติพันธุ์หรือชนเผ่าพื้นเมืองไม่สามารถเป็นผู้ทรงสิทธิชุมชนตามที่รัฐธรรมนูญรับรองได้อย่าง

เต็มที่เท่าที่ควรจะเป็น อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันก็มีความพยายามจากหลาย ๆ ฝ่ายในการผลักดันร่างกฎหมายคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อให้ชุมชนมีมาตรการทางกฎหมายที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมในการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำรงวิถีชีวิตได้ในฐานะพลเมืองไทยคนหนึ่ง ประเด็นเรื่อง “สิทธิชุมชน” ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ป่าจึงเป็นสิ่งที่ชุมชนรอคอยคำตอบเสมอมาว่ารัฐจะสามารถส่งเสริมและทำให้สิทธิดังกล่าวเกิดผลขึ้นจริงอย่างเป็นธรรมได้ทั้งในทางกฎหมายและในทางปฏิบัติได้อย่างไร

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอุซเบกิสถาน กับการปฏิรูปทางรัฐธรรมนูญ เพื่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

นายพิทักษ์สิน สิวรุจน์

ผู้อำนวยการกลุ่มงานล่ามและการแปล

นางสาววิลาวัลย์ ประเสริฐศักดิ์

นักวิชาการศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

กลุ่มงานล่ามและการแปล

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอุซเบกิสถาน มีความสัมพันธ์ระหว่างกันมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้กรอบความร่วมมือของ สมาคมศาลรัฐธรรมนูญและสถาบันเทียบเท่า แห่งเอเชีย (The Association of Asian Constitutional Courts and Equivalent Institutions: AACC) ซึ่งทั้ง ๒ สถาบัน เป็นผู้ร่วมก่อตั้งสมาคมความร่วมมือ ทางวิชาการในระดับภูมิภาคดังกล่าวขึ้น ร่วมกับ องค์การที่มีเขตอำนาจในการตรวจสอบความชอบ ด้วยรัฐธรรมนูญของประเทศอื่น ๆ อีก ๕ ประเทศ ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี ศาลสูงสุด แห่งประเทศมาเลเซีย ศาลรัฐธรรมนูญแห่งประเทศ มองโกเลีย และศาลสูงสุดแห่งสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ และในปลายปี พ.ศ. ๒๕๖๘ นี้ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอุซเบกิสถาน

จะรับมอบตำแหน่งประธานสมาคม AACC ต่อจาก ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งอาจ กล่าวได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จะทำงานร่วมกับศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐ อุซเบกิสถานอย่างต่อเนื่องในการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์และองค์ความรู้ที่ศาลรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทยได้รับระหว่างการดำรง ตำแหน่งประธานสมาคมฯ ดังกล่าว

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอุซเบกิสถาน ประกอบด้วย ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน ๙ คน โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน ๑ คน ให้มาจาก สาธารณรัฐการากัลปักสถาน (Republic of Karakalpakstan) ซึ่งเป็นสาธารณรัฐปกครองตนเอง ภายใต้สาธารณรัฐอุซเบกิสถาน โดยให้มีธรรมนูญ ของตนเองและต้องไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ ของสาธารณรัฐอุซเบกิสถาน ตามรัฐธรรมนูญแห่ง สาธารณรัฐอุซเบกิสถาน มาตรา ๘๕ และมาตรา ๘๖

รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอุซเบกิสถาน มาตรา ๑๓๒ กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญแห่ง สาธารณรัฐอุซเบกิสถานเป็นองค์กรด้านตุลาการ มีหน้าที่และอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยคดี เกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย และความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำ ของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร โดยรายละเอียด เกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ แห่งสาธารณรัฐอุซเบกิสถาน บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๓๓ ได้แก่

ธงประจำชาติแห่งสาธารณรัฐอุซเบกิสถาน

- การพิจารณาวินิจฉัยว่ากฎหมายของ สาธารณรัฐอุซเบกิสถาน มติของรัฐสภา (Supreme Assembly หรือ Oliy Majlis ซึ่งประกอบด้วย สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา) รัฐกฤษฎีกา คำสั่ง ของประธานาธิบดี มติของรัฐบาล คำสั่งของ เจ้าหน้าที่รัฐท้องถิ่น และพันธกรณีระหว่างรัฐ หรือข้อผูกพันอื่นใดของสาธารณรัฐอุซเบกิสถาน ชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่
- การพิจารณาวินิจฉัยว่ากฎหมายประกอบ รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอุซเบกิสถาน และ กฎหมายที่ให้สัตยาบันตามสนธิสัญญาระหว่าง

ประเทศ ชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ ก่อน ประธานาธิบดีลงนาม

- การพิจารณาวินิจฉัยรัฐธรรมนูญแห่ง สาธารณรัฐการากัลปักสถาน (Republic of Karakalpakstan) ชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่ง สาธารณรัฐอุซเบกิสถาน และกฎหมายของ สาธารณรัฐการากัลปักสถาน (Republic of Karakalpakstan) ชอบด้วยกฎหมายของสาธารณรัฐ อุซเบกิสถานหรือไม่
- การตีความบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และกฎหมายของสาธารณรัฐอุซเบกิสถาน
- การพิจารณาคำร้องของศาลสูงสุดแห่ง สาธารณรัฐอุซเบกิสถาน เพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า กฎหมายหรือข้อบังคับที่จะนำมาใช้ในคดี ชอบด้วย รัฐธรรมนูญหรือไม่
- การเสนอรายงานประจำปีต่อรัฐสภา และประธานาธิบดี เกี่ยวกับสถานการณ์ความชอบด้วย รัฐธรรมนูญของประเทศโดยอ้างอิงจากการวิเคราะห์ คดีที่เกี่ยวข้อง
- การปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่รัฐธรรมนูญ และกฎหมายบัญญัติไว้

ทั้งนี้ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผล บังคับใช้ทันทีเมื่อประกาศ และคำวินิจฉัยให้เป็น เด็ดขาด จะอุทธรณ์มิได้จากความสัมพันธ์ระหว่าง ๒ สถาบัน และบทบาทที่สำคัญของศาลรัฐธรรมนูญ แห่งสาธารณรัฐอุซเบกิสถานในการพิทักษ์ รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ตลอดจนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของ ประชาชน ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

จึงได้เชิญผู้แทนจากศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอุซเบกิสถานเดินทางเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการ ระหว่างวันที่ ๒๓-๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๘ เพื่อให้เกียรติเป็นผู้บรรยายในเวทีบรรยายสาธารณะ (Public Lecture) และการประชุมคณะกรรมการสมาชิก (Board of Members Meeting: BoMM) สมาคมศาลรัฐธรรมนูญและสถาบันเทียบเท่าแห่งเอเชีย (AACC) ในวาระการเป็นประธานสมาคมฯ ของศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในโอกาสนี้ *Assoc. Prof. Dr. Askarjon Gafurov* รองประธานศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอุซเบกิสถาน ได้เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนจากประเทศดังกล่าว และให้เกียรติบรรยายในการบรรยายสาธารณะด้วย ทั้งนี้ รองประธานศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอุซเบกิสถานได้กล่าวถึงมิติในการยกระดับการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการพิทักษ์สิทธิมนุษยชนซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจสรุปได้ดังนี้

ภายใต้ความมุ่งหมายในการปฏิรูปรัฐธรรมนูญของประเทศเพื่อเสริมสร้างหลักประกันสิทธิทางรัฐธรรมนูญและเสรีภาพของประชาชน สาธารณรัฐอุซเบกิสถานจึงจัดให้มีการลงประชามติขึ้นเมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๖ เปิดโอกาสให้ประชาชนลงความเห็นเพื่อพิจารณารับหรือไม่รับรัฐธรรมนูญที่แก้ไขเพิ่มเติมการปฏิรูปรัฐธรรมนูญดังกล่าวอยู่ภายใต้กรอบบรรทัดฐานทางรัฐธรรมนูญคือ “พลเมือง - สังคม - รัฐ” การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนี้สะท้อนถึงการรับรองสิทธิในมิติต่าง ๆ

ที่หลากหลาย อาทิ สิทธิด้านสิ่งแวดล้อม สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว สิทธิในการรับทราบข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น โดยได้สร้างมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญเพื่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ได้แก่

ประการแรก มาตรการทางกฎหมายกรณีรัฐธรรมนูญติดต่อประชาชนต้องสอดคล้องกับความได้สัดส่วน

ประการที่สอง ปัญหาทางกฎหมายใด ๆ ระหว่างรัฐกับประชาชน อันเกิดจากความกำกวมของข้อกฎหมาย ให้ตีความเป็นประโยชน์แก่ประชาชน

ประการที่สาม ข้อสงสัยใด ๆ อันเกี่ยวกับการกระทำผิดของบุคคล ให้ตีความเป็นคุณแก่ผู้ต้องหา หรือจำเลย แล้วแต่กรณี

ประการที่สี่ ให้มีการเสริมสร้างบรรทัดฐานทางรัฐธรรมนูญให้แก่สถาบันหรือองค์กรที่มีหน้าที่และอำนาจในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

ประการสุดท้าย เสริมสร้างการอำนวยความสะดวกทางรัฐธรรมนูญโดยกำหนดให้บุคคลสามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือฟ้องตรง (constitutional complaint) ได้

จากมาตรการประการสุดท้ายที่กล่าวข้างต้น อยู่บนพื้นฐานของหลักการที่ว่า การคุ้มครองสิทธิทางรัฐธรรมนูญที่สำคัญที่สุด คือ การรับรองสิทธิในการได้รับความคุ้มครองจากฝ่ายตุลาการและสิทธิในการเข้าถึงการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม

Assoc. Prof. Dr. Askarjon Gafurov

รองประธานศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอุซเบกิสถาน
ในระหว่างการบรรยายสาธารณะ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๘
ณ โรงแรมสยาม เคมปัสโก้ กรุงเทพฯ ประเทศไทย

อย่างไรก็ดี Assoc. Prof. Dr. Askarjon Gafurov ได้ให้ข้อสังเกตว่า รูปแบบลักษณะของการฟ้องตรงของสาธารณรัฐอุซเบกิสถานนั้นยังอยู่ในระยะเริ่มต้น กล่าวคือ ประชาชนสามารถยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้กรณีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายทั่วไป แต่ไม่รวมถึงกฎหมายเชิงบรรทัดฐาน (normative-legal act) เช่น รัฐบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เป็นต้น หากการยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้รับการปฏิบัติเต็มรูปแบบแล้ว น่าจะน่าพอใจมากกว่าที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอุซเบกิสถาน ย่อมมีปริมาณที่มากขึ้น แต่สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงคือ ระดับวัฒนธรรมทางกฎหมายของประชาชน

และคุณภาพในการให้บริการทางกฎหมาย ซึ่งนำไปสู่ความจำเป็นที่จะต้องยกระดับการบริหารจัดการองค์กรของศาลรัฐธรรมนูญเอง อาทิ การปรับโครงสร้างองค์กร การปรับโครงสร้างทางกฎหมาย และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นต้น

การพัฒนาครั้งสำคัญ ทั้งการปฏิรูปรัฐธรรมนูญ และการประยุกต์ใช้กลไกเชิงนวัตกรรมให้แก่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอุซเบกิสถาน ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ย่อมสร้างความหวังของสาธารณะที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญต่อไปในการเสริมสร้างการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญอย่างมีประสิทธิภาพ การยกระดับกระบวนการพิจารณาคดี และส่งเสริมมาตรการในระดับที่สูงขึ้นเพื่อการธำรงไว้ซึ่งความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐอุซเบกิสถาน

อาคารที่ทำการของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอุซเบกิสถาน

ที่มา : Constitutional Court of the Republic of Uzbekistan. (n.d.). About the Court. <http://www.konstsud.uz/en>. Gafurov, Askarjon. (2025, June 23-26). Issues Related to the Improvement of the Work of the Constitutional Court in Protecting Human Rights. A Public Lecture and the Board of Members Meeting of the AACCC, Bangkok, Thailand.

“การคุ้มครองสิทธิในอากาศสะอาด (the Right to Clean Air) – บทเรียนจากต่างประเทศ”

นิติกร จิรจิตกาลกิจ

ผู้อำนวยการกองรัฐธรรมนูญต่างประเทศ

โดยหลักแล้ว “สิทธิมนุษยชน” และ “สิ่งแวดล้อม” เป็นสิ่งที่มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (interdependent) กล่าวคือ มนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่สะอาด ถูกสุขลักษณะ และยั่งยืน (the right to a clean, healthy and sustainable environment) ขณะเดียวกัน สิ่งแวดล้อมก็เป็นปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการเติมเต็มสิทธิมนุษยชนของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็น สิทธิในชีวิต (right to life) สิทธิในสุขภาพ (right to health) สิทธิในอาหาร น้ำ และสาธารณสุข (right to food, water and sanitation) และสิทธิในการพัฒนา (right to development) และเมื่อพิจารณาบทบัญญัติของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) ก็อาจอนุมานได้ว่า สิทธิในสิ่งแวดล้อมได้รับการรับรองไว้ในข้อบทที่ ๒๕.๑ ที่กำหนดให้ บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับมาตรฐานการดำรงชีวิตที่เหมาะสมต่อ

สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีทั้งต่อตนเองและครอบครัว อันรวมถึงอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย การดูแลสุขภาพ แพทย์ และบริการทางสังคมที่จำเป็น^{*} ขณะที่กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ICESCR) ได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิในสิ่งแวดล้อมไว้ในข้อบทที่ ๑๒ ซึ่งกำหนดให้ รัฐภาคีจะต้องให้การรับรองสิทธิของทุกคนที่จะมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตตามมาตรฐานสูงสุดเท่าที่เป็นไปได้ โดยการปรับปรุงสุขลักษณะด้านสิ่งแวดล้อมในทุกด้าน^{**}

ในปัจจุบันที่โลกกำลังเผชิญกับวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก (climate change) การเกิดมลพิษทางอากาศ (air pollution) การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติอันเนื่องมาจากสภาพอากาศ (Climate-related disasters) และการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม (environmental degradation)

^{*} Universal Declaration of Human Rights, Article 25.1.

^{**} UNDP, What is the Right to a Healthy Environment? Information Note

ที่ส่งผลให้เกิดการโยกย้ายถิ่นฐานของประชาชน” สิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ถูกละเมิด (the right to a healthy environment) ซึ่งครอบคลุมถึงอากาศสะอาด น้ำสะอาด และสภาพภูมิอากาศที่มั่นคง ได้กลายเป็นสิทธิที่สำคัญสำหรับมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในโลกยุคปัจจุบัน

อย่างไรก็ดี กรณีเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า “สิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ถูกละเมิด” (the right to a healthy environment) ยังไม่มีคำนิยามที่ชัดเจนอย่างเป็นทางการสักอย่างใด หากแต่ว่าสิทธิดังกล่าวมีองค์ประกอบทั้งในเชิงสาระสำคัญและเชิงกระบวนการ (substantive and procedural elements) กล่าวคือ องค์ประกอบเชิงสาระสำคัญ (substantive elements) ได้แก่ อากาศสะอาด สภาพภูมิอากาศที่มั่นคงปลอดภัย การเข้าถึงน้ำสะอาดและสาธารณสุขที่เพียงพอ อาหารที่ถูกละเมิดและยั่งยืน สภาพแวดล้อมที่ปราศจากมลพิษสำหรับการอยู่อาศัย การทำงาน การเรียน และการใช้ชีวิต และความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศที่ถูกละเมิด เป็นต้น ในขณะที่องค์ประกอบในเชิงกระบวนการ (procedural elements) หมายถึงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร สิทธิในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ^๓

ทั้งนี้ ความสำคัญของสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ถูกละเมิด (the right to a healthy environment) ได้ถูกตอกย้ำอย่างชัดเจน

เมื่อที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (the UN General Assembly) ได้ลงมติเมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ค.ศ. ๒๐๒๒ รับรองให้สิทธิในสิ่งแวดล้อมที่สะอาด ถูกละเมิด และยั่งยืน ซึ่งรวมถึงอากาศสะอาด น้ำสะอาด และสภาพภูมิอากาศที่มั่นคง (the right to a clean, healthy and sustainable environment) เป็นสิทธิมนุษยชน และยังเป็นสิทธิที่สัมพันธ์กับสิทธิอื่น ๆ ตามกฎหมายระหว่างประเทศ นอกจากนี้ การเสริมสร้างสิทธิดังกล่าวยังเรียกร้องให้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเต็มที่ ภายใต้หลักการของกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ รวมถึงเรียกร้องให้รัฐภาคีแห่งสหประชาชาติ องค์การระหว่างประเทศ ภาครัฐกิจ และผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง บังคับใช้นโยบาย ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ และเสริมสร้างขีดความสามารถ เพื่อให้แน่ใจว่า สิทธิดังกล่าวจะได้รับการรับรองอย่างแท้จริง^๔

แม้สิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ถูกละเมิด (the right to a healthy environment) จะเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา แต่ก็พบว่าปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะ “อากาศสะอาด” เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญมาอย่างยาวนาน โดยข้อมูลจากองค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ได้ชี้ให้เห็นว่า ประชากรในโลกกว่าร้อยละ ๙๙ ซึ่งอาศัยอยู่ในกว่า ๖,๐๐๐ เมืองใน ๑๑๗ ประเทศ ต้องสูดหายใจเอาอากาศที่มีมลพิษซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

^๓ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, Article 12.

<<https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-01/UNDP-UNEP-UNHCHR-What-is-the-Right-to-a-Healthy-Environment.pdf>> accessed 5 Aug 2025.

^๔ เพิ่งอ้าง.

^๕ UNGA ‘The human right to a clean, healthy and sustainable environment’ (2022) A/PRES/76/300.

เกินกว่ามาตรฐานที่องค์การอนามัยโลก (WHO) กำหนด^๖ ทั้งนี้ มลพิษทางอากาศถือเป็นหนึ่งในภัยคุกคามทางธรรมชาติที่สำคัญต่อสุขภาพของมนุษย์ ซึ่งองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ชี้ให้เห็นว่า มลพิษทางอากาศถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ละเมิดสิทธิในชีวิตและสุขภาพ (the rights to health and life) เนื่องจากเป็นปัจจัยที่คร่าชีวิตของมนุษย์ราวปีละ ๗ ล้านคน^๗ ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจว่า จากสภาพปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น “สิทธิในอากาศสะอาด” (the right to clean air) ได้กลายเป็นหนึ่งในสิทธิด้านสิ่งแวดล้อมที่ถูกกล่าวถึง และเป็นประเด็นพิพาทที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลในช่วงเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา

หนึ่งในตัวอย่างคดีสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับ “สิทธิในอากาศสะอาด” ที่จะกล่าวถึง

ในที่นี้ นอกจากจะตอกย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของสิทธิดังกล่าวในฐานะที่เป็นสิทธิมนุษยชนแล้ว ยังกำหนดให้สิทธิในอากาศสะอาดเป็นสิทธิที่ได้รับ การรับรองตามรัฐธรรมนูญ และเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้การคุ้มครองสิทธิดังกล่าวด้วย นั่นคือ คำพิพากษาของศาลสูงเมืองพริทอเรียแห่งแอฟริกาใต้ (the Pretoria High Court of South Africa) เลขที่ 39724/2019 Trustees for the Time Being of Groundwork Trust & Another vs Minister of Environmental Affairs & Others ซึ่งรู้จักกันในชื่อ “คดีอากาศมรณะ” หรือ “the Deadly Air Case”^๘ และคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนระหว่างอเมริกา (the Inter-American Court of Human Rights) ในคดี La Oroya v. Peru ลงวันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๐๒๔^๙

^๖ World Health Organization, Billions of people still breathe unhealthy air: new WHO data, < <https://www.who.int/news/item/04-04-2022-billions-of-people-still-breathe-unhealthy-air-new-who-data>> accessed 6 Aug 2025.

^๗ World Health Organization, New WHO Guidelines aim to save millions of lives from air pollution, < <https://www.who.int/news/item/22-09-2021-new-who-global-air-quality-guidelines-aim-to-save-millions-of-lives-from-air-pollution>> accessed 6 Aug. 2025.

^๘ โปรดดู คำพิพากษาดังกล่าวได้ที่ <https://cer.org.za/wp-content/uploads/๒๐๒๒/๐๓/TRUSTEES-JUDGMENT-DATED-18-MARCH-2022-1.pdf>

^๙ โปรดดู คำพิพากษาดังกล่าวได้ที่ https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_511_esp.pdf และ <https://jurisprudencia.corteidh.or.cr/serie-c/sentencia/980571899>

สำหรับคำพิพากษาของศาลสูงเมืองพริทอเรียแห่งแอฟริกาใต้ใน “คดีอากาศมลพิษ”^{๑๑} เกิดจากการที่ผู้ร้องได้ยื่นคำร้องต่อศาลสูงเมืองพริทอเรีย (the Pretoria High Court) เพื่อขอให้ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ โดยระบุว่ามลพิษทางอากาศซึ่งเกินกว่าค่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ในมาตรฐานคุณภาพอากาศแห่งชาติ (National Ambient Air Quality Standards) ที่เกิดขึ้นในพื้นที่มปูมาลังกาไฮเวลด์ (Mpumalanga Highveld) ซึ่งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของแอฟริกาใต้ และเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยโรงไฟฟ้าถ่านหิน เหมืองถ่านหิน โรงงานแปรรูปถ่านหิน โรงกลั่นน้ำมัน และโรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจก เป็นการละเมิดสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้อยู่อาศัย (โดยเฉพาะผู้หญิง เด็ก และผู้สูงอายุ) อันเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองตามมาตรา ๒๔(๑) ของรัฐธรรมนูญ อีกทั้ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการป่าไม้การประมงและสิ่งแวดล้อม (the Minister of Forestry, Fisheries and the Environment) ซึ่งมีหน้าที่ในการกำหนดหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๒๐ ของรัฐธรรมนูญตีคุณภาพอากาศแห่งชาติ ค.ศ. ๒๐๐๔ รวมถึงบังคับใช้แผน Highveld Plan ก็ล้มเหลวที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามแผนดังกล่าว ซึ่งเป็นแผนการเยียวยาแก่ประชาชนในพื้นที่กว่า ๔.๕ ล้านคน ที่ได้รับผลกระทบ การกระทำของรัฐมนตรีจึงถือว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ รัฐมนตรีผู้ถูกร้องได้แก้ข้อกล่าวหาโดยปฏิเสธว่า รัฐบาล

มิได้เพิกเฉยในการจัดการปัญหามลพิษทางอากาศ และผู้ร้องก็ไม่สามารถอ้างสิทธิตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๔(๑) ได้ เนื่องจากสิทธิตามมาตราดังกล่าวจะต้องเป็นไปตามหลักการดำเนินการอย่างก้าวหน้า (progressive realization) และหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน (the principle of sustainable development)

ศาลสูงเมืองพริทอเรีย (the Pretoria High Court)

อนึ่ง คำพิพากษาในคดีนี้ถือเป็นครั้งแรกที่รัฐบาลแอฟริกาใต้ถูกตัดสินว่ากระทำละเมิดสิทธิตามรัฐธรรมนูญอันเนื่องมาจากปล่อยให้มมลพิษทางอากาศที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ รวมถึงเป็นครั้งแรกที่ผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม (UN Special Rapporteur on Human Rights & Environment) ได้เข้ามามีส่วนร่วมในคดีในฐานะผู้ร้องร่วม ทั้งนี้ ศาลสูงเมืองพริทอเรียพิจารณาแล้วเห็นว่า คุณภาพอากาศที่ต่ำกว่ามาตรฐานในเขตพื้นที่พิเศษไฮเวลด์ (Highveld Priority Area) เป็นการละเมิดสิทธิ

^{๑๑} สรุปความจาก Dimakatso Sefatsa and Khumo Lesele, *Deadly Air: A case in defence of the Right to Breathe Clean Air!* <<https://gnhre.org/?p=15144>> accessed 6 Aug 2025. และ Rebecca Garland, *South African court rules that clean air is a constitutional right: what needs to change* (March 23, 2022) <<https://theconversation.com/south-african-court-rules-that-clean-air-is-a-constitutional-right-what-needs-to-change-179706>> accessed 6 Aug 2025.

ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๔ (a) ของประชาชนที่พำนักอาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว แต่กระนั้นก็ได้หมายความว่า คุณภาพอากาศที่ต่ำกว่ามาตรฐานในทุกกรณีจะเป็นการละเมิดสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะ (the right to a healthy environment) เสมอไป แต่ถ้าหากคุณภาพอากาศต่ำกว่าที่กำหนดไว้ในมาตรฐานคุณภาพอากาศแห่งชาติ ก็จะถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิไปโดยปริยาย (it is a *prima facie* violation of the right) และเมื่อคุณภาพอากาศต่ำกว่ามาตรฐานเป็นเวลานาน ก็ย่อมส่งผลให้สุขภาพความเป็นอยู่ที่ดี และสิทธิมนุษยชนของประชาชนถูกคุกคามและถูกละเมิดในที่สุด

นอกจากนี้ ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างมาตรฐานคุณภาพอากาศแห่งชาติ (National Ambient Air Quality Standards) กับมาตรา ๒๔ (a) ของรัฐธรรมนูญนั้น ศาลเห็นว่า ข้ออ้างของรัฐมนตรีที่ระบุว่า มาตรฐานดังกล่าวไม่มีนัยสำคัญทางกฎหมายต่อคดีนี้นั้นเป็นข้ออ้างที่มีอาจรับฟังได้อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงการที่รัฐบาลประเมินบริบทของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๔ (a) โดยรัฐบาลเอง ซึ่งรัฐบาลจำเป็นต้องรับผิดชอบต่อความล้มเหลวในการบรรลุมาตรฐานคุณภาพอากาศแห่งชาติ โดยในปัจจุบันก็ยังไม่มีการประกาศใช้กฎเกณฑ์ของกระทรวงในการควบคุมมลพิษทางอากาศเพื่อที่จะช่วยชีวิตของประชาชนแต่อย่างใด กรณีจึงถือได้ว่ารัฐมนตรีกระทำการละเว้นที่จะกำหนดกฎเกณฑ์ตามกฎหมายอย่างทันท่วงที

อย่างไรก็ดี ศาลเห็นว่า กรณีนี้ถือเป็นการเรียกร้องสิทธิและหน้าที่ ซึ่งการที่รัฐมนตรีกระทำการละเมิดมาตรา ๒๔ (a) ของรัฐธรรมนูญ รวมถึงหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดกฎเกณฑ์ให้เหมาะสม คำตัดสินในครั้งนี่จึงเป็นพันธะผูกพันตามกฎหมายให้แก่รัฐมนตรีและผู้ที่เกี่ยวข้องในอนาคต

ในส่วนของคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนระหว่างอเมริกา ในคดี *La Oroya v. Peru* เป็นอีกกรณีหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในอากาศสะอาด และถือเป็นครั้งแรกในรอบ ๕๐ ปี ของศาลสิทธิมนุษยชนที่วางบรรทัดฐานเกี่ยวกับสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะ ซึ่งสำหรับเขตลา โอโรยา (the La Oroya district) นั้น ตั้งอยู่บนพื้นที่ราบสูงตอนกลางของเปรู เป็นเขตที่ประชาชนในพื้นที่ต้องประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมและวิกฤตด้านสุขภาพเป็นเวลากว่าศตวรรษ อันเนื่องมาจากการมีศูนย์โลหะวิทยาแห่งลา โอโรยา (the La Oroya Metallurgical Complex) ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๒๒ โดยบริษัทสัญชาติอเมริกันที่ต่อมา มีการเปลี่ยนแปลงผู้ถือครองมาเป็นภาครัฐร่วมกับภาคเอกชน ทั้งนี้ ศูนย์ดังกล่าวได้ปล่อยโลหะหนักที่เป็นอันตรายรวมถึงสารก่อมลพิษต่าง ๆ ลงในพื้นที่ จนส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนกว่า ๓๓,๐๐๐ ราย เป็นเหตุให้ในปี ค.ศ. ๒๐๐๖ ลา โอโรยา ได้รับการขนานนามว่าเป็นหนึ่งในสิบของเมืองที่มีมลพิษมากที่สุดในโลก^{๑๑}

สำหรับข้อเท็จจริงของคดีนี้ เริ่มต้นจากการที่มีผู้เสียหายยื่นฟ้องต่อศาลเมื่อปี ค.ศ. ๒๐๐๒ จากนั้นได้เข้าสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

^{๑๑} Thalia Viveros-Uehara, 'La Oroya and Inter-American Innovations on the Right to a Healthy Environment' *Verfassungsblog on Matters Constitutional* (16 May 2024) < <https://verfassungsblog.de/la-oroya-and-inter-american-innovations-on-the-right-to-a-healthy-environment/> > accessed 7 Aug 2025.

เมื่อปี ค.ศ. ๒๐๐๖ โดยศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า มีการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะ แต่กระนั้น รัฐบาลเปรูก็ได้ปฏิบัติให้เป็นไปตามคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด จนเป็นเหตุให้มีการยื่นคำร้องต่อไปยังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนระหว่างอเมริกา (the Inter-American Commission on Human Rights) ทั้งนี้ คณะกรรมการฯ ได้ยื่นคำร้องต่อศาลสิทธิมนุษยชนระหว่างอเมริกา (IACHR) ในปี ค.ศ. ๒๐๒๓

ในการพิจารณาของศาลสิทธิมนุษยชนฯ ได้มีการอ้างอิงรายงานของผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติ (UN Special Rapporteur) ที่ระบุว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากมลภาวะด้านสิ่งแวดล้อม ได้ส่งผลกระทบต่อประชากรโดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่ยากจนและถูกเลือกปฏิบัติ ขณะเดียวกัน รัฐบาลเปรูก็กั้มเหลวในการป้องกันมิให้มลภาวะทางน้ำ อากาศ และดิน กระทบกับสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะ นอกจากนี้ รัฐบาลเปรูยังละเมิดสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร จากการไม่เปิดเผยแพร่ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับการปนเปื้อนด้านสิ่งแวดล้อม (the environmental contamination) และความเสี่ยงต่อสุขภาพ (health risks) รวมถึงละเมิดสิทธิในการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ (right to public participation) จากการไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนที่เป็นเหยื่อสามารถเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการและการบริหารผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากศูนย์โลหะวิทยาแห่งลา โอโรยา

สำหรับสิทธิในอากาศสะอาดนั้น ศาลสิทธิมนุษยชนฯ ยืนยันว่า “มนุษย์ย่อมมีสิทธิที่จะหายใจในอากาศที่สะอาด (the right to breathe clean air) เนื่องจากเป็นองค์ประกอบเชิงสาระสำคัญของ (a substantive element) ของสิทธิ

ในสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะ” ขณะเดียวกัน รัฐก็มีหน้าที่ในการตรากฎหมายเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์และนโยบายเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพอากาศที่มีก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ และจะต้องกำกับดูแลคุณภาพอากาศและให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับความเสี่ยงด้านสุขภาพที่อาจจะเกิดขึ้น รวมถึงจะต้องมีการกำหนดแผนในการควบคุมคุณภาพอากาศ ซึ่งรวมถึงการระบุดันตอของมลพิษทางอากาศ และบังคับใช้มาตรการเพื่อควบคุมคุณภาพของอากาศด้วย ดังนั้น ศาลสิทธิมนุษยชนฯ จึงเห็นว่าการผิดที่เกิดขึ้นถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามอนุสัญญาอเมริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Inter-American Convention on Human Rights) ข้อบทที่ ๒๖ (สิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะ) ข้อบทที่ ๔.๑ (สิทธิในชีวิต) ข้อบทที่ ๕ (สิทธิในความสมบูรณ์ของบุคคล) ข้อบทที่ ๑๙ (สิทธิของเด็ก) และสิทธิอื่น ๆ นอกจากนี้ ได้สั่งให้รัฐบาลเปรูดำเนินการต่าง ๆ เช่น การให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์ การจ่ายเงินชดเชยความเสียหายทั้งในทางกายภาพและในทางจิตใจแก่ประชาชนที่เป็นเหยื่อการยอมรับกับประชาชนอย่างเปิดเผยเกี่ยวกับการกระทำความผิดดังกล่าว

อนึ่ง ในการพิจารณาของศาลสิทธิมนุษยชนฯ ในกรณีนี้ ได้มีการนำหลักการต่าง ๆ มาปรับใช้ด้วย อาทิ หลักการป้องกัน (the principle of prevention) คือ การที่รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องบังคับใช้ทุกวิธีการเพื่อป้องกันกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในรัฐที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม หลักการป้องกันไว้ก่อน (the precautionary principle) คือ ในกรณีที่ไม้อาจระบุเหตุปัจจัยและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับสุขภาพของประชาชนได้อย่างชัดเจนโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ รัฐย่อม

มีหน้าที่บังคับใช้มาตรการทั้งหลายที่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันความเสียหายที่ร้ายแรงและมีอาจแก้ไขได้ และหลักการไม่ถดถอย (the principle of non-regression) คือ การที่เปรมีสภาพอากาศ ย่ำแย่ต่ำกว่ามาตรฐานแสดงให้เห็นถึงการถดถอยของสิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานว่าด้วยความก้าวหน้าของสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม (the fundamental principle of progressive realization of economic, social, cultural and environmental rights) อันเป็นหน้าที่หนึ่งของรัฐ ทั้งนี้ คำพิพากษาดังกล่าว นอกจากจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงการคุ้มครองความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม (environmental justice) ให้แก่ประชาชนในลา โอโรยา แล้ว ยังเป็นบรรทัดฐานที่สำคัญให้แก่ประชาชน ชุมชน ศาล และนักปกป้องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมอีกด้วย^{๓๓}

คำพิพากษาที่ยกตัวอย่างมาให้เห็นข้างต้น เปรียบเสมือนหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญไม่เพียงแต่เฉพาะ “สิทธิในอากาศสะอาด” เท่านั้น หากแต่ยังรวมถึง “สิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะ” อันเป็นสิทธิที่พึงได้รับการรับรองอย่างเป็นสากล นอกจากนี้ ยังเป็นการตอกย้ำให้เห็นถึง “หน้าที่ของรัฐ” ในการรักษาไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยปราศจากอันตรายต่อชีวิตและสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นจากมลพิษด้านสิ่งแวดล้อม รวมตลอดถึง

หน้าที่ของ “ศาล” ในฐานะที่เป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ดังนั้น บทบาทของศาลจึงมิได้มีแต่เฉพาะการพิจารณาคัดสินข้อขัดแย้งในทางแห่งหรือในทางอาญาโดยทั่วไปเท่านั้น หากแต่ยังรวมไปถึงข้อพิพาทด้านสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งคำตัดสินดังกล่าวข้างต้น จะเป็นบทเรียนเบื้องต้นที่สำคัญให้แก่ผู้สนใจในการศึกษาเรียนรู้ต่อไป

^{๓๓} David Boyd, Landmark Court Decision on Right to a Healthy Environment: La Oroya v Peru (24 Mar 2024) <<https://genhre.org/?p=17966>> accessed 7 Aug 2025.

องค์กรกลางบริหารงานบุคคล ในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ “อ.ศร.” คือ?

นายสุเมธ สุระเสียน

ผู้อำนวยการกลุ่มงานบริหารทรัพยากรมนุษย์

ระยะแรก องค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญนั้น ข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๒ มีเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญรับผิดชอบการปฏิบัติงานของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญขึ้นตรงต่อประธานศาลรัฐธรรมนูญ และเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและลูกจ้างสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ” ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ศาลรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีองค์กรบริหารงานบุคคลขึ้นมา เพื่อกำกับดูแลการบริหารงานบุคคลของข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เรียกว่า **องค์กรกลางบริหารงานบุคคลในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ** เรียกชื่อย่อว่า “อ.ศร.” ซึ่งมีได้อยู่

ภายใต้ ก.พ. แต่อย่างไรก็ดี ดังเช่นข้าราชการประเภทอื่น เช่น คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม เรียกชื่อย่อว่า ก.ศ. คณะกรรมการข้าราชการฝ่ายศาลปกครอง เรียกชื่อย่อว่า “ก.ขป.” และคณะกรรมการข้าราชการฝ่ายรัฐสภาเรียกชื่อย่อว่า “ก.ร.” เป็นต้น ซึ่ง อ.ศร. ประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคน โดยมีประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นประธาน อ.ศร. มีหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ติความและวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้น โดยที่อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนของคณะรัฐมนตรี ก.พ. ก.พ.ค เป็นอำนาจหน้าที่ของ อ.ศร.” และกำหนดให้เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ทำหน้าที่เลขานุการ อ.ศร. และรองเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ผู้ช่วยเลขานุการ อ.ศร.”

* พระราชบัญญัติสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑.
* ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการบริหารงานบุคคล พ.ศ. ๒๕๕๗ ข้อ ๙ (๓).
* ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการบริหารงานบุคคล พ.ศ. ๒๕๕๖ ข้อ ๓.

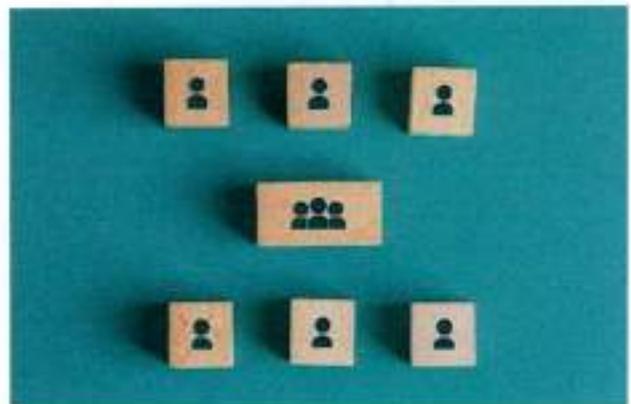

ระยะปัจจุบัน ได้มีระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการบริหารงานบุคคล พ.ศ. ๒๕๔๔ และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการบริหารงานบุคคล พ.ศ. ๒๕๕๗ ซึ่งเป็นระเบียบที่ใช้บังคับในปัจจุบัน ยังคงกำหนดให้มีองค์กรกลางบริหารงานบุคคลในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ อ.ศร. เช่นเดียวกับระยะแรก อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ นอกจากจะกำหนดให้มี อ.ศร. แล้ว ยังกำหนดให้มีคณะอนุกรรมการเพื่อทำหน้าที่เป็นคณะอนุกรรมการข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมขึ้นมา เรียกว่า **“คณะอนุกรรมการข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ”** เรียกชื่อย่อว่า **“อ.ก.ขร.”**^๕ ทำหน้าที่เกี่ยวกับการพิจารณาการอุทธรณ์คำสั่งของเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ หรือประธานศาลรัฐธรรมนูญ ให้ อ.ก.ขร. เป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นเสนอต่อ อ.ศร. เพื่อพิจารณาอุทธรณ์^๖ โดยอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบ

ข้าราชการพลเรือนของ อ.ก.พ. กระทรวง อ.ก.พ.กรม เป็นอำนาจหน้าที่ของ อ.ก.ขร.^๗ ทั้งนี้ อ.ก.ขร. ยังมีอำนาจเสนอแต่งตั้งกรรมการอ่าน ตรวจ และประเมินผลงานทางวิชาการสำหรับการพิจารณาแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการระดับทรงคุณวุฒิด้วย^๘

กล่าวโดยสรุปแล้ว **อ.ศร.** เป็นองค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคน โดยมีประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นประธาน อ.ศร. ทำหน้าที่เกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานการบริหารงานบุคคลของข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และหน้าที่ตีความและวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล โดยทำหน้าที่แยกออกจากการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายกำหนด ขณะที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่บริหารงานบุคคลตามนโยบายและมาตรฐานที่ อ.ศร. กำหนด

^๕ ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการบริหารงานบุคคล พ.ศ. ๒๕๕๗ ข้อ ๖.

^๖ ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการบริหารงานบุคคล พ.ศ. ๒๕๕๗ ข้อ ๑๔ วรรคสอง.

^๗ ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการบริหารงานบุคคล พ.ศ. ๒๕๕๗ ข้อ ๔ (๒).

^๘ ประกาศศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้ง การเลื่อนข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้ดำรงตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น และการเปลี่ยนสายงาน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๖๘ ข้อ ๓ (๔).

I KNOW-IT

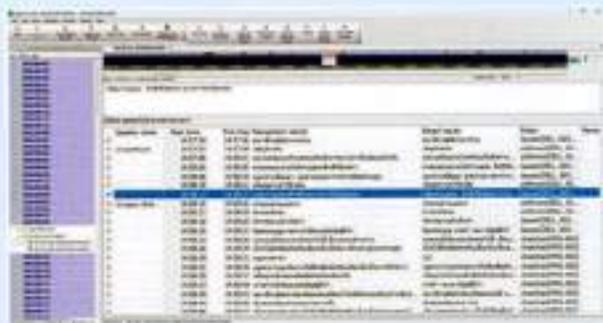
AI ขึ้นศาลแล้ว ...

ไม่ใช่ในฐานะคู่กรณี แต่ในฐานะ**ผู้ช่วยอัจฉริยะ**!

นางสาวชัชชนก เกฬสุนทร
ผู้อำนวยการกลุ่มงานนวัตกรรมพัฒนา

หากทุกคนลองหลับตาแล้วนึกภาพคำว่า “ศาลรัฐธรรมนูญ” หลายคนอาจจินตนาการถึงบรรยากาศที่เคร่งขรึม และการดำเนินงานที่เต็มไปด้วยเอกสารกองโต ๆ ไซ้ไหม? แต่รู้ไหมว่า ปัจจุบันศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ มีผู้ช่วยที่ชาญฉลาดและขยันมาช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และให้บริการประชาชนได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้นแล้ว

I KNOW-IT จะขอปูพรมแดงและส่อง Spotlight ให้กับ ๓ ผู้ช่วยอัจฉริยะประจำศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่จะทำให้ทุกคนรู้ว่า...AI กับ ศาลรัฐธรรมนูญ ไม่ใช่เรื่องห่างไกลกันอีกต่อไป!

ถอดเสียงได้รวดเร็วแบบไม่ต้องถอดใจ ด้วยระบบถอดเสียงอัตโนมัติภาษาไทย (Thai Automatic Transcription System)

ใครที่เคยถอดเทปบันทึกประชุมเอง จะรู้ว่าเหนื่อยยิ่งกว่าพิมพ์งานเอกสารปกติหลายเท่า และยิ่งเป็นการถอดเทปแบบที่มีระยะเวลากำหนดยิ่งสร้างความกดดันมากขึ้นไปอีก ซึ่งความยากจะอยู่ตรงที่การต้องฟังไปด้วยพิมพ์ไปด้วย และที่ยากกว่าคือการย้อนกลับไปฟังใหม่นี้แหละ!

การถอดเสียงในการออกนั่งพิจารณาคดี และการประชุมของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญไม่ต้องเหนื่อยและยากแบบนั้นแล้ว เพราะเรามีระบบถอดเสียงอัตโนมัติภาษาไทย (Thai Automatic Transcription System) ที่ใช้เทคโนโลยี AI ด้านการประมวลผลภาษาทางธรรมชาติ (Natural Language Processing: NLP) ในการพัฒนาการรู้จำเสียง เพื่อช่วยถอดเสียงจากเสียงพูดที่บันทึกไว้ และแปลงเป็นข้อความภาษาไทยได้อย่างอัตโนมัติ โดยเจ้าหน้าที่สามารถเข้าไปตรวจสอบแก้ไขความถูกต้องของผลลัพธ์ในแต่ละวรรค ซึ่งจะเป็นการจับคู่เสียงและข้อความที่ถอดให้แบบไม่ต้องกดฟังย้อนกลับไปกลับมา ทำให้สามารถนำไฟล์ผลลัพธ์ไปใช้งานต่อได้โดยใช้ระยะเวลาอันน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด เพราะไม่ต้องนั่งพิมพ์เองแบบคำต่อคำอีกต่อไป และในกรณีที่มีเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ถอดเสียงหลายคน ก็สามารถทำงานร่วมกันเป็นทีมได้ด้วย ช่วยกันตรวจสอบ และแก้ไขผลการถอดเสียงได้สูงสุด ๕ คนพร้อมกัน ซึ่งทำให้การดำเนินงานด้านการจัดทำเอกสารของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปอย่าง **“รวดเร็ว”** มากยิ่งขึ้น

ค้นคำวินิจฉัยทั่วโลกได้ในทีเดียว ด้วยระบบ ISS (Intelligent Search System)

ศาลรัฐธรรมนูญ

๓๔

ปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๔ (ประจำปีงบประมาณ - ปีงบประมาณ ๒๕๖๓)

เอกสารงบประมาณด้วยเงินอิเล็กทรอนิกส์ ตรวจสอบได้ (<https://e-signbud.ac.th/verify>)

ส่งส่งอะไรถาม "น้องหนุงหนิง" ได้ ๒๔ ชั่วโมง

จะดีแค่ไหน ถ้าหากเราอยากรู้ว่า ศาลรัฐธรรมนูญ ประเทศอื่น ๆ เขาเคยวินิจฉัยเรื่องที่เราสนใจไว้ อย่างไร แล้วเราสามารถค้นหาได้ที่เดียว? ระบบ ISS (Intelligent Search System) ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ตอบโจทย์ในข้อนี้ เพราะได้มีการใช้เทคนิค Web Scraping ในการสกัดหาคำวินิจฉัย และคำสั่งที่เผยแพร่อยู่บนเว็บไซต์ของศาลรัฐธรรมนูญ และองค์กรเทียบเท่าทั่วโลก โดยจะมีการดึงข้อมูล เช่น ชื่อเรื่อง ปี วันที่เผยแพร่ รายละเอียด Link ที่เชื่อมโยงไปยังเว็บไซต์ต้นทาง และไฟล์ PDF (ถ้ามี) มาให้ค้นหาผ่านระบบ ISS นอกจากนี้ ยังทำการอัปเดตข้อมูลความเคลื่อนไหวตามเว็บไซต์ต้นทาง ให้อย่างอัตโนมัติทุกวันด้วย ปัจจุบันมีข้อมูลที่สามารถค้นหาได้มากกว่า ๒๓๐,๐๐๐ รายการ จาก ๔๑ ประเทศ/องค์กร ทั่วโลก

ระบบ ISS จึงเป็นเครื่องมือช่วยขุดข้อมูลทางกฎหมายจากต่างประเทศมาให้ใช้ต่อยอดได้ทันที ทั้งในการดำเนินงานด้านคดี การวิจัย และการพัฒนาความรู้ ทางกฎหมาย ในระดับนานาชาติ ส่งผลให้กระบวนการทำงานขององค์กรมี **"ประสิทธิภาพ"** มากยิ่งขึ้น

ไม่ว่าแค่บุคลากรในองค์กรเท่านั้น แต่ "ทุกคน" สามารถเข้าใช้งานระบบ ISS ได้ด้วย ผ่านทาง Link: iss.constitutionalcourt.or.th !

จะยื่นคำร้องต้องเริ่มยังไง? คดีรัฐธรรมนูญ มีขั้นตอนไหนบ้าง? คำถามเหล่านี้ไม่ต้องโทร และไม่ต้องรอวันและเวลาราชการ เพราะเรามี **"น้องหนุงหนิง"** แชตบอตประจำศาลที่มี AI ทำงานอยู่เบื้องหลัง มารับหน้าที่ช่วยตอบแล้ว

น้องหนุงหนิงเป็นแชตบอตที่มีความสามารถในการเข้าใจข้อความของผู้ใช้งาน วิเคราะห์ความใกล้เคียงกับข้อมูลที่เคยได้เรียนรู้มา และตอบคำถามที่เกี่ยวข้องให้แก่ผู้ใช้งานได้ และรองรับการเรียนรู้คำถามใหม่ ๆ จากผู้ใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง และในกรณีที่น้องหนุงหนิงไม่สามารถให้คำตอบได้ ก็รองรับการส่งเรื่องให้เจ้าหน้าที่เป็นผู้ตอบกลับแทนได้ด้วย เรียกได้ว่าน้องหนุงหนิง ทำงานได้แบบไม่เหนื่อย ไม่ง่วง และไม่มีวันหยุด แบบ ๒๔/๗ ! อยากคุยกับน้องหนุงหนิง ก็เข้าไปใช้งานได้เลยที่เว็บไซต์ศาลรัฐธรรมนูญ (www.constitutionalcourt.or.th) หรือ Line Official ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ (@occ_th) ซึ่งเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่ช่วยให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลของศาลรัฐธรรมนูญได้แบบ **"ไม่ต้องรอ"** และทั้ง ๓ ระบบนี้เป็นหนึ่งในก้าวสำคัญของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่ได้มีการปรับตัวให้ก้าวไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัล เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรมีความ **"รวดเร็ว"** และมี **"ประสิทธิภาพ"** มากขึ้น และมุ่งหวังให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและบริการต่าง ๆ ได้สะดวกขึ้นแบบ **"ไม่ต้องรอ"**

ศาลรัฐธรรมนูญ กับ AI ไม่ได้สู้กัน
อย่างที่คุณคิด ...

ยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์

ระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ (e-Filing and e-Service)

- ✓ บุคคลทั่วไป
- ✓ หน่วยงานของรัฐ
- ✓ พรรคการเมือง

QR Code
ยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์
e-Filing and e-Service

ปรึกษาคดีรัฐธรรมนูญ

QR Code
ปรึกษาคดีรัฐธรรมนูญ

การขอรับคำปรึกษาด้านกฎหมายของประชาชนที่เกี่ยวกับคดีรัฐธรรมนูญ

สามารถติดต่อได้ ๓ ช่องทาง คือ

- ๑ ติดต่อด้วยตนเอง ณ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ (อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์) เลขที่ ๑๒๐ หมู่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร (ห้องปรึกษาคดี ชั้น ๒)
- ๒ ติดต่อทางโทรศัพท์ หมายเลข ๐ ๒๑๔๒ ๕๐๗๔ และหมายเลข ๐ ๒๑๔๒ ๕๐๗๕ Call Center ๑๒๐๑
- ๓ ผ่านเว็บไซต์ ภายใต้เมนู “ปรึกษาคดีรัฐธรรมนูญ” หรือไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์

ขอเชิญติดตามข้อมูลข่าวสาร ของศาลรัฐธรรมนูญ
และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ผ่านช่องทางออนไลน์ **ดังนี้**

www.constitutionalcourt.or.th

Facebook
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

Official Account : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
@occ_th

WEB CONTENT
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
https://occ_th.constitutionalcourt.or.th

Youtube
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

มาติดตาม ข่าวสาร
ที่น่าสนใจกันนะครับ

